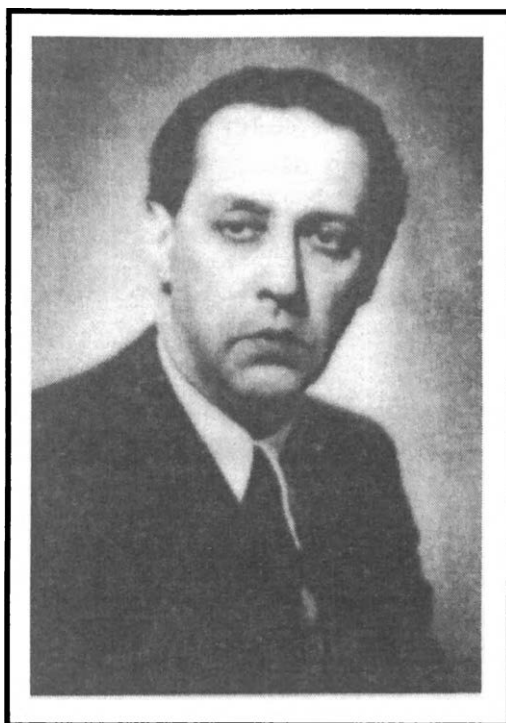

OSZK HÍRADÓ

az Országos Széchényi Könyvtár lapja
XLIII. évfolyam – 2000. 11–12. szám

TARTALOM

KRÓNIKA

- 2 Személyi hírek és változások
- 2 A Tudományos Bizottság üléséről
- 3 Tóthné Székely Ágnes (1946–2000) (Somkuti Gabriella)

MUNKÁNKRÓL, KÉRDÉSEINKRÓL

- 4 A rekatalizálás „új folyama” (Kocsy Anikó)
- 6 A Raktári Osztály 2000. évi tevékenysége (Elbe István)
- 8 A Gyarapítási Osztály Belföldi Csoportjának értékes beszerzései a 2000. évben
- 9 A Gyarapítási Osztály Külföldi Csoportjának értékes szerzeményei a 2000. évben
- 10 Rendezvények 2000-ben az OSZK-ban
- 12 2000. évi kiállítások az OSZK-ban
- 13 Háromnyelvű kötet a krakkói nyomdászat szerepéről a magyar művelődésben (V. Ecsegy Judit)
- 16 A Magyar Tudományos Akadémia „Régi Magyarországi Könyvészeti Emlékek Feltárása Fragmenta codicum” kutatócsoportja az OSZK-ban (Vizkelety András)
- 18 A Magyar Elektronikus Könyvtár Osztály hírei
- 19 A Széchényi-család kéziratai (Fülep Katalin)
- 20 Az OSZK tudományos munkatársainak kutatási témái
- 22 A Gyűjteményfejlesztési Főosztály és Nemzeti Bibliográfiai Központ 2001. évre megfogalmazott programja (Berke Barnabásné)

KIADVÁNYAINKRÓL

- 28 Magyar Nemzeti Bibliográfia. Külföldön Megjelenő Hungarikumok. Könyvek. Új periodikumok. 1997. évi kötet

- 28 Megjelent a Régi Magyarországi Nyomtatványok harmadik kötete (Velencei Katalin)
- 30 A Magyar Irodalom és Irodalomtudomány Bibliográfiája 1990

MÚLTUNK, ÖRÖKSÉGÜNK

- 31 Márai Sándor, olvasmányairól (B. Gy.)

KIÁLLÍTÁS

- 31 Gruber Béla festőművész emlékkiállítása

NYUGDÍJASAINKRÓL

- 32 Beszélgetés dr. Vekerdí Józseffel, az Országos Széchényi Könyvtár nyugalmazott osztályvezetőjével (Riporter: Juhász András)
- 34 Legyünk százévesek! Beszélgetés dr. Herke Rózsával (Riporter: Elekes Irén)

SAJTÓFIGYELŐ

- 37 A közgyűjtemény a tudomány műhelye (Varga Zsuzsa)
- 38 Az Olvasás éve elé
- 39 Csapodi Csaba kilencvenéves. Újkori művelődéstörténelemből kódexkutató (Szénási Zsófia)

KÖNYVTÁRUNK ÉLETÉRŐL

- 41 Beszámoló a hírlapkönyvtárosok harmadik találkozásáról (Bácsvári Anna)
- 43 Az Amicus indulása (Nyíri Gyöngyvér)

Címlapkép: Márai Sándor

KRÓNIKA

Személyi hírek és változások 2000. november 1–2000. december 31.

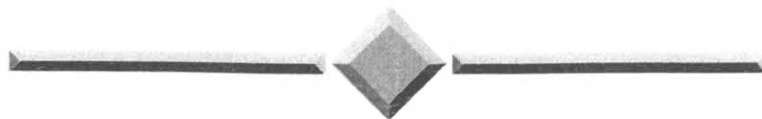
Új dolgozóink: Farkas Ágnes főkönyvtáros, Könyvfeldolg. Osztály, Mozsolics Annamária szakmunkás, Mikrofilm- és Fényképtár, Szekszárdi Éva gazd. szakalk., Pü. és Számvit. Osztály, Pechlof Gabriella gazd. üi., Bérgazd. és Munkaügyi Osztály

Eltávoztak a könyvtárból:

- **próbaidőn belül:** Hont Pál ügyvit. alk., Könyvfeldolg. Osztály
- **munkaviszonya megszűnt:** Bécsi Ágnes könyvtáros, Periodikafeld. Osztály, Bettembuk József üzemvit. alk., Biztonsági Osztály, Daliás Tibor üzemvit. alk., Biztonsági Osztály, Eperjesi Tibor üzemvit. alk., Biztonsági Osztály, Erős Zsolt üzemvit. alk., Biztonsági Osztály, Éberhart Jenő ügyvit. alk., Olvasó- és Táj. Szolg., Gelencsér András üzemvit. alk., Biztonsági Osztály, Kalcsó Dezső üzemvit. alk., Biztonsági Osztály, ifj. Kenessey Ferenc üzemvit. alk., Biztonsági Osztály, Király Gábor üzemvit. alk., Biztonsági Osztály, Király Péter könyvtáros, Kézirattár, Kiss János üzemvit. alk., Biztonsági Osztály, Kocsner József üzemvit. alk., Biztonsági Osztály, Nagy András István üzemvit. alk., Biztonsági Osztály, Németh Zoltán üzemvit. alk., Biztonsági Osztály, Nohalka Zoltán üzemvit. alk., Biztonsági Osztály, Orosz Ferenc üzemvit. alk., Biztonsági Osztály, Sándorfi József üzemvit. alk., Biztonsági Osztály, Szalay Gergely szakmunkás, Kötészet, Zala Attila üzemvit. alk., Biztonsági Osztály
- **felmentéssel:** Markó Natália ügyvit. alk., Nemz. és Kult. Titkárság
- **nyugdíjazással:** Bodó Ibolya tud. kut., Olvasó- és Táj. Szolg., Dékány Györgyné kiseg. alk., Műsz. Fenntart. Osztály, Hoványi János főkönyvtáros, Raktári Osztály, Kis Elemérné kv. assz., Gyarapítási Osztály, Siklósi Józsefné ügyvit. alk., Pü. és Számvit. Osztály, Szávuly Mária könyvtáros, Könyvtárközi Kölcsönzés, Zöldi Péter főkönyvtáros, Szakozó Osztály

A Tudományos Bizottság üléséről

2000. december 14-én újra ülést tartott a Tudományos Bizottság. Tanácskozásuk eredményeképpen 2001-ben újra kiírja a Könyvtár a Keresztury-pályázatot. Megvitatták továbbá a 2002. évi kiadványtervet és a 2002. jubileumi év programtervezetét is.

Tóthné Székely Ágnes
1946. nov. 5–2000. nov. 11.

Mi az emberi élet megtartója? Szerelem, család, közösség? És mi van akkor, ha a három közül egyik sem képes életben tartani a szeretett lényt, ha a halálos kórnak emberi erő nem tud megálljt parancsolni? Döbbenet, keserűség és lázadás kíséri a korai halált és melyik halál nem túl korai? Talán nincs is szenvedést megváltó halál. A lét egyetlen morzsája többet ér az elmúlás bizonyosságánál. A szerető hozzátartozónak a pislákoló gyertyafény is élet. A halál – a sötétség. Amikor már nem villan fel a szemben a fény és az emberi értelem.

Nagyon korán mentél el Ági és nagyon hirtelen. Nehezen tudom elképzelni, hogy benyitok az Igazgatási Osztályra és Te nem ülsz ott, mindig készen az eligazító szóra, megtoldva azt egy mosollyal, egy humoros megjegyzéssel. Mert a munka sohasem volt a terhedre, sem a jövő-menő kollégák, sem a folyton csengő telefon. Emlékszel Ági, még amikor lenn, a Múzeum körüti öreg épületben dolgoztunk együtt, amikor még nem volt olyan beláthatatlan nagyüzem a könyvtár, mint ma, az Igazgatási Osztály volt a központ, ahol mindenki megfordult és ahonnan mindent elintéztünk és szerveztünk: a napi postát és iratforgalmat éppúgy, mint a nemzetközi ügyeket, munkatervet, beszámolót, számtalan bizottsági és Vezetői tanácsi ülést, PR-munkát és még ki tudná felsorolni, mi mindent. Te voltál tizennégy éven át a legkövetlenebb munkatársam, mindig biztosan számíthattam Rád, akár egy gyors ügyintézés, akár egy sürgős fogalmazás kellett. Minden feladatot megbízhatóan, lelkiismeretesen végeztél el, szerettél szervezni, szeretted, ha az ügyek gyorsan, pontosan intéződnek el. A Múzeum körüti épületben még kisebb volt a kollektíva, mindenki mindenkit ismert, közelebb voltak egymáshoz a munkatársak. Fészek-meleg volt abban a régi Széchényi Könyvtárban s aki fiatalon került oda, mint Te is, úgy nőtt bele a nagy családba, olyan természetesen, ahogy a fű nőtt a Múzeumkertben. És emlékszel azokra a régi, szomorú március 15-iki ünnepekre, amikor már kora reggel rendőrök és polgári ruhás titkosrendőrök vették körül a Nemzeti Múzeum épületét, mi is csak igazolás után mehettünk be a munkahelyünkre s az ablakon keresztül néztük tehetetlenül, ahogy rendőrök kísérik el azokat a fiatalokat, akiknek néhány centivel hosszabb volt a kokárdája. Mennyi mindent éltünk ott át együtt: budapesti IFLA-kongresszust, a magyar könyvtárosok első világtalálkozóját, az Ómagyar Máriasisiralom hazatértét... Jó volt együtt lelkesedni és együtt keseregni, tudtuk, hogy miért dolgozunk, mert akik vezettek bennünket, megosztották velünk gondjaikat.

Te már abban a korszakban – 1946-ban – születél, amelyiket sokáig „felszabadulás utániként” kellett emlegetni és mindössze tízéves voltál, amikor az '56-os harcokban rommá vált az otthonotok. Következett a II. körületben a Medve utcai lakás, ahonnan már csak az örökkévalóságba költöttél. Érettségi után közvetlenül a Széchényi Könyvtárba kerültél 1965-ben – milyen jó szeme volt Haraszthy Gyula főosztályvezetőnek, aki a 18 éves kislányt, baráti ajánlásra, azonnal felvette. Egyetemi felvételre, mint önálló kisiparos gyermeke, tehát osztályidegen, nemigen számíthattál. Hét évet töltöttél el a Szakozó Osztályon, elvégezted a Könyvtártudományi és Módszertani Központ könyvtárosképző szaktanfolyamát s ezután hívtalak meg az Igazgatási Osztályra. És a Széchényi Könyvtárnak köszönhetted életed nagy találkozását: a költő Tóth Bálinttal 1974-ben kötöttél házasságot. Röviddel ezután elvesztetted a szüleidet, de melletted állt a társ, s a szerelem erős kötelékké, halálig tartó szövetséggé vált. Neked írta Bálint a gyönyörű sorokat:

*Ketten, egyedül,
mint két ujjam,
mint a mutató s a középső,
mikor széttárom V alakban.
Ketten, egyedül, mint az ujjam,
mindenki nélkül,
mindig együtt,
egymást vezetve és követve,
mint egy kétágu szólam.*

Életednek ez a szakasza megoszlott a Széchényi Könyvtár, a Medve utcai otthon és a Nagykovácsiban lévő házatok között, ahol tavasztól őszi éltetek, közel a természethez és mindig közel egymáshoz. Ez a három helyszín most fájdalmasan érzi hiányod, de a legjobban azok hiányoznak, akik ismertek és szerettek Téged.

Ági, búcsúzik Tőled a Széchényi Könyvtár, első és egyetlen munkahelyed, ahol 35 évet töltöttél. Te már messzire jársz, a szavunk nem ér el, csak a vers szól még utánad, a boldog együttlét kései visszhangjaként:

*Szállunk-szállunk egy ismeretlen
egy sohasem volt s mindig-lesz tájra
mint vadludak fel-felkiáltva,
mert minden tájon, földön otthonunk van,
röpítjük egymást láthatatlan, ketten,
csillagkék égen, ékes V alakban.*

Somkuti Gabriella

MUNKÁNKRÓL, KÉRDÉSEINKRŐL

A rekatalogizálás „új folyama”

Minden könyvtár létezésének alapfeltétele, hogy gyűjteménye megfelelő állapotban, rendezett formában várja használóit. A rendezettség alappillérei a katalógusok. Minden könyvtár legegységesebb feladata állományának katalógusokban való reprezentációja olyan formában és olyan adattartalommal, amelyet olvasói igényelnek. A nemzeti könyvtár egy nemzet dokumentumanyagának bibliográfiai és állományi feltárásáról gondoskodik, lehetőleg úgy, hogy azok támpontjai lehessenek mindenféle további kutatásnak.

A hírlapokkal, folyóiratokkal és általában az időszaki kiadványokkal kapcsolatos katalogizáló munka – és tegyük hozzá minden egyéb teendő – merőben eltér a nyomtatott könyvekkel és más könyvtári dokumentumokkal kapcsolattól. Kurrens, katalogizálásuk – változékonyságuk miatt – alapvetően két fázisban történik, beérkezésükkor egyenként és később, hosszabb-rövidebb idő elteltével összesítve. Ez utóbbi tulajdonképpen egy folyamatos „rekatalogizálásként” is értelmezhető. Ha ez a folyamatosság, vagy a még fontosabb folytonosság időnként megszakad, akkor jön a valódi „rekatalogizálás”, amikor kénytelen a könyvtáros az elmulasztott fázisokat pótolni, a követelményeknek egy új, egységes rendszerben megfelelni.

Egy ilyen egységes követelményrendszer vált szükségessé 1976-ban, amikor ezt a nemzetközi bibliográfiai szabályozó rendszer kiépülése is halaszthatatlanná tette. Akkor indult be az a munkafolyamat, amelyet ma rekatalogizálásnak mondunk a periodika feldolgozás vonatkozásában. Minden egyes leírás önmagában is egy-egy kis sajtótörténet, amelyet a tudományos kutatás, a valódi sajtótörténet nem nélkülözhet. Nem beszélve az egyéb tudományágakról, kutatásokról.

A 70-es években már több belső ok is sürgette egy újra-katalogizáló munka megkezdését. Ilyen okok voltak a szolgálati katalóguslapok tartalmának hiányosságai, a raktári férőhelyek véges csökkenése, illetve a vári raktárak kialakítása, bizonyos anyagrészek fizikai állapotának rohamos romlása, a mikrofilmzés felgyorsulása stb. Mindemellett legfőbb értelme mégis az volt, hogy a nemzeti könyvtár teljes

periodika állományáról egységes, pontos – elektronikus formában is rögzíthető – bibliográfiai és állományi nyilvántartás készüljön.

A cél természetesen ma is ugyanez. Éppen ezért, újrarendelve egy korábbi döntés helyességét – illetve helytelenségét – az időszaki kiadványok rekatalogizálásának munkafolyamata ismét visszakerekült oda, ahol ténylegesen folyhat, a Periodika feldolgozó osztály katalógizáló csoportjához. Mintegy két év szünet után, 2000. április 1-jén – igaz rendkívül megcsappant létszámmal – de végre újraindult ez a nagy-nagy szakértelmet és körültekintést igénylő munka. Elsőként a megszűnt Kortörténeti Különgyűjtemény hírlapanyagának feldolgozását és a törzsgyűjteménybe való vissza- és beillesztését kaptuk feladatul. Visszaállítását azért, mert az „itt lakó” hírlapok és folyóiratok egy része a könyvtár törzsellományából származott el, beillesztését pedig azért, mert a kiadványok másik része, az Országos Könyvtárügyi Tanács állományából került a Kortörténeti Különgyűjtemény 1947-ben alapított elődjének, a Zártanyag osztálynak áthatolhatatlan falai közé. Természetesen ez a kezdeti gyűjtemény az eltelt 43 év alatt tovább gyarapodott a szervezett és önálló gyűjteményépítés következtében. A tár katalógusai – mint a tematikus gyűjteményeké általában – a kiadványok rövid, csupán azonosításra alkalmas leírását tartalmazza, valamint a meglévő évfolyamokat, a meglévő- és hiányzó számok részletezése nélkül. Többek között, ezen is hivatott változtatni a most újraindult rekatalogizálás.

A várható olvasói igényeknek megfelelően, az 1956-os forradalom lapjainak feldolgozásával kezdtük a munkát. Nagy-nagy izgalommal és szakmai lelkesedéssel fogtunk a mintegy 110 cím katalogizálásához. Ezzel az anyagrésszel viszonylag könnyű dolgunk volt, hiszen ezek a lapok az „inkognitóban”, egységesen 32 ezres jelzetet kaptak, és a különgyűjteményen belül is egy külön egységet képeztek. Persze azért akadt probléma jócskán, hiszen az eredeti példányok, valamint katalóguscéduláik felkutatása, átjelzetelese, a többpéldányok, vagy esetleges variánsok összehasonlítása, elhelyezése stb. azért igen-csak próbára tették a katalogizáló tapasztaltságát.

szakértelmét és olykor a leleményességére is szükség volt, a különböző helyekről származó, példányok összeválogatásában, a hiányok pótlásában. Egyes lapok esetében a címük megváltozása illetve más lapokkal való kapcsolataik okoztak fejtörést. Egy-egy nagyobb lapcsalád esetében elég volt, hogy egy cím látóköriünkbe kerüljön és a lap egész történetét, sőt valamennyi rokonát is újra kellett gondolnunk. Érdekes volt látni, hogy lett például a Dunai Vasmű Építőjéből Sztálinváros, majd Szavunk, majd Dunapentelei Igazság, Dunapentelei Hírlap, Sztálinvárosi Hírlap végül Dunaújvárosi Hírlap – megtagadva vagy felvállalva egymást. Ugyanígy az Ózdi Vasas, Szabad Ózd, Ózd és Vidéke. Vagy a Munkás, Munkás Szó, Nógrádi Újság, amelybe beolvadt a Nógrádi Hírek és együtt létrehozták a Szabad Nógrádot, amely 1956-ban Nógrád Népe-re változott. Ennek folytatása lett a Nógrádi Népújság, amely később Nógrádra változott, majd ennek megszűnte után Új Nógrád címen folytatódott. Hosszabb életű lapoknál a bibliográfiai adatok megváltozását kellett beilleszteni és korrigálnunk, mint a már rekatalogizált Tolna Megyei Népújság esetében, amelynek annyi adata változott, hogy végül az egész katalógusát át kellett gépelni, hogy a megfelelő helyre tudjuk illeszteni a változásokat.

A kész szolgálati katalóguslapokról a sajtóbibliográfiai csoport az IKB adatbázisban olvasói katalógust készített.

Szinte minden lap más-más „bánásmódot követelt meg magának.” Be kell azonban vallanunk azt is, hogy feldolgozó norma ide, feldolgozó norma oda, nem állhattuk meg, hogy a lapra vonatkozó közleményeken kívül bele-bele ne olvassunk némelyik írásba is – vállalva olykor a kényszerű túlórázást. Így akadtunk – többek között – arra a felhívásra, amelyben az Országos Széchényi Könyvtár munkatársai – nagy-nagy szakmai lelkiismeretességgel téve tanúbizonyságot – arra kérik az olvasókat, hogy küldjék meg a könyvtár számára a forradalom napjaiban készült dokumentumaikat (ld. OSZK Híradó 2000. 43. évf. 3–4. sz. 23. l.).

Feldolgozó munkánk során természetesen nem feledkezhetünk meg a szolgálati katalóguson kívüli, olvasói és raktári nyilvántartásokról sem, amelyeket a változtatások szintén érintenek.

Gondolnunk kell az esetleges állagmegóvó intézkedésekre is, bár ez az állományrész meglepően „jó karban van”, legtöbbször félvásznon kötésben.

Annál lehangolóbb a külföldi magyar nyelvű hírlapok állapota. Ezeknek a – többségükben egy példányos lapoknak – nagy részén már csak a laminálás

segíthetne, ám annak költségeit a könyvtár jelenleg nem tudja állni. Ezért a könyvkötő munkatársak heroikus küzdelem árán, savmentes kartonból készített borítókba helyezik a töredező, szakadozó lapokat, hogy legalább jelenlegi állapotuk megőrződjön, soruk jobbra fordulásáig. Ezek az újságok azonban nem csak fizikai állapotuk miatt jelentenek nagy-nagy küzdelmet számunkra. Gondot jelent az is, hogy kapcsolataik felkutatásában – bibliográfiák hiányában – jobbra a régi katalógusok ceruzás, „félhivatalos” megjegyzéseire hagyatkozhatunk csupán, no meg a magunk „saszemére.” Rendelkezésünkre áll még a Külföldi magyar nyelvű hírlapok és folyóiratok címjegyzéke és adattárára, amelyet Németh Mária állított össze és az OSZK jelentetett meg, nagy-nagy „ellenszélben” 1975-ben. Segítségünkre van még a müncheni Magyar Intézet magyar állományának – Koloman Mildschütz által összeállított – bibliográfiája, amely 1977-ben jelent meg. Ezt kollégánknak, Kulcsár Ebeling Kinga kiegészítésével használjuk, ami a müncheni Ungarn-Jahrbuch Jg. 1997. Bd. 23. különnyomataként is megjelent.

A kapcsolatok olykor – akárcsak a magyarországi anyag esetében – rendkívül szövevényesek és kuszák. Bonyolítják a feltáró munkát, az állomány hiányai is, nem beszélve a sok azonos, vagy hasonló címről, amelyek párhuzamosan, a világ különböző helyein felbukkannak, azonos, megtévesztő évfolyamszámozással, de más-más tartalommal. Sok napilap (ld. Amerikai Magyar Szó) időnként több változatban is megjelent, a kisebb vagy nagyobb magyar kolóniák híreivel. Természetesen ezeknek a hosszú életű lapoknak nem csupán a zárt anyagként kezelt részét kell a rekatalogizálásba bevonnunk, hanem teljes életét, valamint kapcsolataikat is. Így került kezünkbe például a Detroiti Újság, amely elődjének mondta a Magyar Újságot, utódjának a Detroiti Magyar Újságot. Ez utóbbiba beolvadt az Újság és együtt ismét Magyar Újság címen jelentek meg. A képletet bonyolítja, hogy a Detroiti Újság több más lapot is magába olvasztott az 1920-as, 30-as években, mint a Magyar Hírlap (utóbb Magyar Napilapot), a Detroiti Hírlapot, a Flint és Vidékét és az Amerikai Magyar Krónikát. (Az utóbbi három az OSZK állományából hiányzik). A változásokról térképeket készítünk, úgy értelmezzük.

Hol tartunk most? Amint azt fent említettem, elkészültünk az 1956-os anyag egészével, a külföldi hírlapok közül pedig mintegy 50 cím, 2200 kötet katalógizálásával. Már látszik a munkánk, de azért túl gyors

eredményeket – a dolog természetéből adódóan – nem tudunk felmutatni. 8–10 kötetet átlapozni naponta önmagában is nehéz, hát még, ha töredező, rossz állapotú hírlapról van szó, „aki” a fent leírtakhoz hasonló történeteket produkál.

Ha összegezni akarom az elmúlt év rekatalogizálási tapasztalatait és eredményeit, úgy érzem, hasznos, elkerülhetetlen és halaszthatatlan volt újra hoz-

zákezdenünk. Talán egyszer sikerül újra elémünk azt az ideális állapotot, amely a Hírlaptár fennállásakor még célkitűzés volt, hogy könyvtárunk szolgálati katalógusa mindenre választ adjon, ami az egyes periodikumokkal kapcsolatban kérdés lehet, kezdve a bibliográfiai adataival, adatváltozásaival, egészen a pillanatnyi tartózkodási helyéig.

Kocsy Anikó

A Raktári Osztály 2000. évi tevékenysége

2000. január 1-től, az intézmény szervezeti struktúrájának átalakítása nyomán, a Fölőpéldány Központ megszűnt, illetve csoportként telephelyeivel együtt a Raktári Osztályhoz került. A mélyraktár kivitelezésének határidő eltolódása miatt, a hangsúly a jelenleg rendelkezésre álló belső és külső raktári terek minél racionálisabb kihasználására helyeződött. Ennek érdekében jelentős mértékben felgyorsítottuk a külső raktárakban található nagy mennyiségű fölőpéldányanyag felszámolását, és ezzel párhuzamosan megkezdtuk bizonyos állományrészek kitelepítését a felszabaduló helyekre. Ez sajnos csak rövid távú megoldást jelent a raktári férőhelygondok enyhítésére.

A raktári tényeresre irányuló törekvésünkkel látzólág ellentétesnek tűnt, hogy 2000. április 26-án átvettük a Kortörténeti Különgyűjtemény raktárát, állományát és annak olvasói forgalmazását (14 000 kötet könyv és 150 pfm hírlap). Az olvasói forgalmazás fenntartása mellett kezdtük meg a könyvek átirányítását és visszahelyezését a törzsállományba, illetve az időszaki kiadványok átadását a Periodika Feldolgozó Osztálynak. Július 1-jén a VIII. szinti raktárát kiürítve átadtuk a Történeti Interjúk Tárának. Az átirányítás, a könyvek törzsállományba helyezése szeptember 30-án befejeződött, a periodika átirányítása folyamatos. A jelentős többletfeladat végrehajtása és a raktári férőhely biztosítása ellen nem lehetett kifogásunk, mert ezáltal egy 55 évvel ezelőtt a könyvtárra kényszerített állapot szűnt meg, történetesen az, hogy 1946-ban a törzsgyűjteményből emelték ki és különítették el ezt az állományrészt.

Ugyancsak a könyvtár múltbeli tevékenységével szembesültünk, amikor 2000. augusztus 29. és október 30. között kiürítettük a Rózsa Ferenc u. 69. sz. alatti pinceraktárát. Sajnos az 1972-ben helyhiány miatt beládázott hírlapok egy részén már nem lehetett segíteni: a pince klímája, a beázások következtében

az anyag jelentős része fertőződött. A törökbálinti Tároló Könyvtár elkülönítő helyiségébe irányítottunk, és rovar ellen fertőtlenítettünk 90 ládányi (270 műanyag rekeszbe átpakolt) közgazdasági anyagot, ezt követően a dokumentumokat a könyvtár I. szintjén helyeztük el. Ezek zömében a második világháborút megelőző időszakban kerültek a könyvtárba, és még feldolgozásra várnak (különböző cégek alapszabályai, zárszámadásai, éves jelentései, stb.) A Tároló Könyvtárba került 98 láda hírlap. Ebből 46 láda fertőzésmentes, 28 láda rovarfertőzött, 24 ládányi (ládából kiemelve, a helyiségben szétterítve) penésszel fertőzött. Az anyagot rovarok ellen fertőtlenítettük. A penésszel fertőzött anyag fertőtlenítésére – tekintettel a dokumentumok értékére – az Állományvédelmi Állandó Tanács tagjaiból alakult bizottság keresi a legmegfelelőbb szakmai megoldást. A válogatást, illetve megsemmisítést a Gyarapítási Osztály által készített jegyzék alapján főigazgatói jóváhagyással hajtottuk végre.

A szabad belső raktári terek növelése céljából 2000. november 17–30. között a törökbálinti Tároló Könyvtárba telepítettük a H 49.000 jelzetű periodika állományt (470 polcfolyóméter). A zömében külföldi, nem magyar és kis olvasói érdeklődésre számot tartó hírlapok olvasói forgalmazása – igény szerint – heti egy alkalommal történik.

A könyvtár alapításának bicentenáriuma és az ehhez kapcsolódó nagyszabású kiállításokra készülődve, 2000-ben elkezdődött az a munka, amelynek első fázisa a gróf Széchényi Ferenc által adományozott, jelenleg a törzsgyűjteményben található kötetek kiválogatása. A kiválogatás alapjául az 1799-ben Sopronban kiadott katalógus szolgált. A munkát a főigazgató úr megbízásából Óvári Sándor végzi, aki a katalógusban szereplő tételekhez, a törzsgyűjtemény raktári jelzeteit tartalmazó konkordancia jegy-

zékét készített (6495 tétel). Ezt követően a törzsgyűjteményből kiemelte az alapító tulajdonbélyegzőjével ellátott műveket (2000-ben 40 pfm). A munka befejezését követően a könyvtár alapítójának méltó emléket állítva létrejön a Széchényi gyűjtemény.

Az *Inkurrens csoport* (volt Fölőspéldány Központ) 2000-ben kiemelt feladata volt a Hold utcai és Régi Főti úti raktárakban található fölőspéldányok átválogatása és tulajdonosok szerinti rendezése. A Hold utcai pinceraktárakban a 22 m³, kupacokban tárolt rendezetlen anyag zömében az 1960-as években könyvtáraknak már felajánlott, régi idegen nyelvű könyvek visszamaradt példányait tartalmazta. A szétválogatás első menetében – a könyvekben található bejegyzések alapján – három fő szempont szerint csoportosítottuk az anyagot: magántulajdon, egyházi tulajdon, illetve possessori bejegyzést nem tartalmazó könyvek.

A „magántulajdon” kategóriát feldolgozási szempontból két részre választottuk:

- főúri, történelmi (és egyéb híres családok): ide sorolódtak a különböző főúri magánkönyvtárak bélyegzői alapján beazonosítható kötetek (pl. Nádasdy); a nemesi címerek, ex librisek, monogramok által beazonosítható könyvek (beazonosításuk gyakran csak heraldikai és genealógiai szakkönyvek segítségével volt lehetséges, pl. Esterházy, Festetics); kézzel beírt possessori bejegyzések, dedikációk, ajánlások alapján (sok esetben gondot okozott az olvashatatlanság, vagy nehezen olvasható, esetleg félreértelmezhető nevek meghatározása);
- egyéb magántulajdonos: ide soroltuk a különböző magán-kölcsönkönyvtárak bélyegzői, illetve bejegyzései alapján azonosított köteteket; és azokat a könyveket, amelyekbe bélyegzőt, vagy kézzel beírt possessori bejegyzést találtunk.

A főúri, történelmi és egyéb híres nevek alapján beazonosított kötetek feldolgozásra kerültek. A címlap alapján felvett rövidített bibliográfiai leírások tartalmazták a mű szerzőjét, címét, megjelenési adatait, terjedelmét és esetlegesen az adott műre vonatkozó egyedi információkat (dedikáció, stb.) 2000. december 31-éig – 61 név szerint csoportosítva – 1460 kötetet dolgoztunk fel (ebben a kategóriában a régi és modern könyveket egybe csoportosítottuk). Az egyéb magántulajdonosok neve szerint rendezett anyagról Excel adatbázisban lista készült, amely tartalmazza a tulajdonos nevét és a kötetek darabszámát (3288 név, 4945 db). A munka során nem volt mód annak nyomon követésére, mely kötetek kerültek ajándékozás

útján a könyvtárba illetve a Fölőspéldány Központba; melyek azok a kötetek, amelyek birtoklásáról volt tulajdonosuk felajánlás útján lemondott. Ennek kiderítésére, a tulajdonosok neve szerinti szétválogatások befejezése után, a végleges névlista birtokában, a Gyarapítási Osztály bevonásával kerül sor.

Az „egyházi tulajdon” kategóriába soroltunk minden olyan kötetet, amelyen az adott egyház (egyházi oktatási intézmény, püspökség, plébánia, stb.), egyházi rend vagy szervezet (római katolikus rendek, egyházi társaságok) bélyegzője beazonosítható volt; olyan possessori bejegyzéseket, amelyeknél fel volt tüntetve, hogy az adott személy valamely egyházi rend tagja. Gondot okozott a sok esetben XVIII. századi, kéziratos latin nyelvű bejegyzések értelmezése, az egyházi rendek rövidített formájú változata. A munkában jelentős segítséget nyújtott Bánhegyi Miksa, az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének elnöke. Szakmai útmutatásaira az egyházi rendek meghatározásánál, a rendek rövidítésének feloldásánál volt szükség. A fenti szempontok szerint csoportosított egyházi könyvek darabszámának megállapítására elszállításkor, a hivatalos átadás-átvétel lebonyolításánál kerül sor.

A „tulajdonosi bejegyzést nem tartalmazó könyvek” kategóriájába kerültek az olyan kötetek, amelyeken magán vagy egyházi személyre, szervezetre utaló bejegyzés nem volt fellelhető. Ide sorolódtak az olyan polgári szervezetek, intézmények bélyegzőivel ellátott könyvek, amelyek 1945 után megszűntek, jogutódjuk nincs (különböző intézmények könyvtárai, stb.), illetve tulajdonosra utaló bejegyzést vagy bélyegzőket nem tartalmazó kötetek.

Sor került 8 m³ vegyes anyag (aprónyomtatvány, különlenyomatok, stb.) átválogatására és selejtezésére. A megtartandónak ítélt dokumentumokat behasonlítás céljából a Plakát- és Kisnyomtatványtárba, illetve a Gyarapítási Osztályra irányítottuk (30 láda). Első betűbe rendeztünk mintegy 9000 db volt zárolt fölőspéldány rendezetlen anyagot, és előkészítettük a törzsállományba történő behasonlításra.

A Régi Főti úton fogadtuk a Hold utcai raktárakból (316 láda) és a Tároló Könyvtárból (694 láda) érkező anyagot, a megtartandónak ítélt, illetve könyvtárak számára felajánlható anyagot csoportosítottuk. A válogatások során a könyvtári hasznosításra alkalmatlan fölőspéldányokat leselejteztük (1250 láda). Könyvtárak térítésmentesen válogattak 1240 db könyvet, 793 db periodikát. A Gyarapítási Osztály és a Régi Nyomtatványok Tára részéről a Hold utcában és a Régi Főti úton több alkalommal átnézték az egyházaknak és a magántulajdonosoknak kiválogatott

anyagot, a könyvtár számára szükséges köteteket behasonlítás céljából bekérték.

A *Tároló könyvtárban* – bár az állomány felszámolásáról hivatalos döntés nem született – megkezdődött a szabadpolcos és a törzsállomány hiányainak pótlása. Az Olvasó- és Tájékoztatószolgálat munkatársai több alkalommal a helyszínen válogattak a szabadpolcos állomány hiányainak pótlása, a rossz állapotú kötetek lecserélése céljából (2320 db könyv; 160 db periodika). A kiválogatott köteteket a Gyarapítási Osztály behasonlította, és kiemelte azokat a műveket, amelyek a törzsállomány nyilvántartásában hiányként szerepeltek. A revízió által megállapított törzsgyűjteményi hiányokról, a behasonlításhoz szükséges bibliográfiai leírásokat a Gyarapítási Osztály folyamatosan küldi Törökbálintra. 2000-ben az 1952 után megjelent művek behasonlítása befejeződött, a *Tároló Könyvtár* gyűjtőkörébe tartozó művek esetében a találati arány 30%. A köteteket a Gyarapítási Osztályra továbbítottuk (1041 db). Fogadtuk, és az elkülönítő

helyiségben helyeztük el a Rózsa Ferenc utcából érkező szállítmányokat.

A következő öt évben az intézmény belső és külső raktári tereinek adottságait kell (lehet) hasznosítani. Ennek érdekében bizottság létrehozására, vagy a kultura bizottság tevékenységének felújítására van szükség. A bizottsági tagok azokat az osztályokat képviselnék, amelyek rendelkeznek raktári terekkel. A bizottság feladata lenne: feltérképezni az intézmény belső és külső raktárait; szakmai szempontok szerint újragondolni a raktári terek hasznosítását; javaslatot készíteni a raktári terek újrafelosztásáról. Belső raktárakat csak állományba vett, illetve rövid időn belül állományba kerülő anyagok tárolására kellene használni. Külső raktárakban lehetne elhelyezni az állományhoz szorosan nem kapcsolódó anyagokat, illetve olyan állományrészeket, amelyek nem tartoznak a könyvtár gyűjtőköréhez és olvasói forgalmuk csekély.

Elbe István

A Gyarapítási Osztály Belföldi Csoportjának értékes beszerzései a 2000. évben

1. Alkalmatos kézikönyv, vagy minden időre való legújabb ker. kath. ... M.Óvárott, 1845.
2. BROSIG, A.: Tapasztalásbéli bé-vezetés a méhészésre... Szebenbe, 1808.
3. Donau-Album. Malerische Reise von Regensburg bis Sulina. Wien–Pest–Leipzig, (1883 körül).
4. Dvakrat 52 Bibliszke Historie... [Ford.] Terplán Sándor. Kőszeg, 1847.
5. Az ezeréves Magyarország és a milleniumi kiállítás. II.köt. M.o. a Millenium idejében... Bp. 1896.Koll.1.
TIMÁR Szaniszló: Az 1896-ik évi jun.8-iki hódoló... Díszkalendarium.... Bp. Koll.2.
A milleniumi kiállítás csodái. Die Wunder...Les merveilles... Bp. Koll.3.
6. FÁBRY Zoltán: Az éhség legendája. Pozsony–Bratislava. Elkobzás utáni 2. kiad. (Az Út kis kvt.4.)
7. GÁRDONYI Géza: Cyprián. Győr, 1888.
8. GYURITS Antal: Természetrájk... 2. bőv. kiad. 1–2. tanfolyam Pest, 1863.
9. HAEUFLER, J[oseph] V[inzenz]: Buda-Pest historisch-topographische Skizzen von Ofen und Pest. Pest, 1845.
10. HAUER, J.M.: Kleines pesther Kochbuch... Pest, 1841.
11. HÜBNER János: Száz és négy válogatott bibliabéli históriák... Psoni formára Vátzon é.n.
12. KÉRI [Bálint] Valentinus: Introductionis facilis... Viennae, 1746.
13. LÁNGHY István: Az értelmes gyakorlott és gondos szarvas-marha-tenyésztő gazda és orvos. Pest, 1831.
14. (LOSONTZI István): Hármás kistűkör... Pesten, 1822.
15. (Magyar remekírók, Gyémántkiadás.1–12.) 10 mű
[1.] Kisfaludy Sándor: Himfy szerelmei 1. A kesergő szerelem. Pest, 1863
[2.] Kisfaludy Sándor: Himfy szerelmei 2. A boldog szerelem. Pest, 1864.
[3.] Kisfaludy Károly: Versei. Pest, 1864.
[4.] Kazinczy Ferenc: Versei. Pest, 1863.

- [5.] Kisfaludy Sándor: Gyula szerelme. Pest, 1858.
- [6.] Csokonai [Vitéz Mihály]: Válogatott versei. Pest, 1862.
- [7.] Katona József: Bánk bán. 5. kiad. Pest, 1862.
- [8.] Kölcsey Ferenc: Versei. 4. Kiad. Pest, 1863.
- [9–10.] Zrinyi Miklós: Szigeti veszedelme. 1–2. köt. Pest, 1863.
- [11–12.] Garay János: Szent László. 1–2. Köt. Pest, 1865.
16. MARTINELLI, Fioravante: Roma ricercata..., Roma, 1693.
17. MELZER, Jakob: Merkwürdige Erzählungen aus der Geschichte der Magyaren. 2. Aufl. Kaschau, 1833.
18. A nemes Erdélyi Fejedelemség Három Nemzetből álló tekintetes statussaihoz és rendeihez...levele. Kolosvár, 1791.
19. NIEREMBERG, Johannis Eusebius: De adorazione in spiritu... Tynaviae, 1723.
20. Officium Rakoczianum sive varia pietatis... Viennae, 1763.
21. PARDIES, Ignace Gaston: Opera mathematica...(Jenae) Öhrlingii, 1693.
22. PÉTERFFY [Károly] Carolus: Genethliacus serenissimo Leopoldo archiduci... Tynaviae, 1716.
23. PETŐFI Sándor: A hóhér kötele. Regény. Új lenyomat. Pest, 1863.
24. [PINAMONTI, Giovanni Pietro]: Speculum non fallax...Jaurini, 1741.
25. PONGRÁCZ Jenő: Az 1939. évi IV. törvénycikk és végrehajtási rendeletei. Bp. 1940.
26. [La Roche-Guilhem, Mlle de]: Histoire des favorites... Amsterdam, 1697.
27. (RÓFUSZ István): A legújabb borzasztó történet. Eger, é.n.
28. RUZICKA Gyula: Hasznos tudnivalók. Nyomdászati kézikönyv. Kolozsvár, 1895.
29. SZABÓ Adolf: Az Eötvös páholy hatvan éves története. H. n. [1937].
30. SZÉCHENYI István „Blick”-je. 2. kiad. Kolozsvár, é.n. I–III.köt. Közli: K. Papp Miklós
31. TARNÓCZY István: Holtig-való barátság... Nagy-Szombat, 1722.
32. Vade mecum piorum sacerdotum... Tynaviae, 1715.
33. Viator christianus in patriam tendens... Tynaviae, 1725.
34. VINCARTIUS, Joannis: Sacrarum heroidum epistolae... Ed. 4. Monachii, 1697.
35. Vorstellung aller geistlichen Ordens Personen. 1. Theil. H. é. n.

A Gyarapítási Osztály Külföldi Csoportjának értékes szerzeményei a 2000. évben

1. ALMASY Paul (Pál): Zaungast der Zeitgeschichte. Bern 1999, Kleinschmidt. 167 p.
2. Avant garde hongroise = Hongaarse avant garde. 1915–1925. 29. 10. 1999 –16. 01. 2000. Brepols. 243 p.
3. BAKKER, Kees: „Morgen ben je de koningin van de kolonie. Zigeuners in het noordoosten van Hongarije. Amsterdam 1994, Holland Alap. 87 p.
4. BAKKER, Kees: „Wat wij alen onbewust begeren.” ... Amsterdam 1999, Stichting „Het Luie Eiland”. 175 p.
5. BAKKER, Kees: De Groothongaarse mythe. Amsterdam 1996, Mets. 63 p.
6. BAKKER, Kees: Hongaarse zigeuners. De verliezers van de eeuw. Utrecht 1996, Stuchting Steunfonds Hongaarse Zigeuners. 23 p.
7. De Bulla Aurea Andrea II. Regis Hungariae MCCXXII. Verona 1999, Ed. Valdogena. 253 p. Vászonkötéses díszkiadás
8. DESHEFY, G. Scott: Houyhnhnms all. Selected poems by --. Lebanon, C.T. 1998, AHISMA Press. 75 p.
9. Fabibi, H. : Atlas der siebenbürgisch-sächsischen Kirchenburgen und Dorfkirchen. Heidelberg 1999, Arbeitskreis für Siebenbürgische Landeskunde. Bd. 1-2.
10. Fuchs, Albert: Geistige Strömungen in Österreich 1867–1918. Wien 1949, Globus Verl. 320 p.
11. History of the Turkic Peoples in the Pre-Islamic period = Histoire des peuples turcs ...Berlin 2000, Schwarz. 453 p.
12. The Iron Crown and Imperial Europe. 4 vols. Gen. ed.: Graziella Buccellati. Milano 1995, Mondadori.

13. KENNIS, Jan - SCHLUTER, Martin: Hongarije: Land van de tweede snelheden? ... Utrecht 1994. Universiteit. 60 p.
14. Kostbarkeiten siebenbürgischer Töpferkunst. München 1998. Haus des Deutschen Ostens. 224 p.
15. Krstic, Bosco: Gradska kuca Suboticko cudò = Városháza: a szabadkai csoda. Subotica 1999, ExLibris. 91 p.
16. LÁSZY Giacinto: Fiume. Tra storia e leggenda. Cronache fiumane d'altri tempi. 2. ed., riv., ampliata. Fiume/Rijeka 1998, Edit. 239 p.
17. MÁRAI Sándor: As brasass. (A gyertyák csonkig égnek. Sao Paulo 1999, Companhia das Letras. 172 p.
18. Nostalgische Wiener Innenstadt. Wien [2000], Repromont. 46 p.
19. PASSUTH Krisztina: Moholy-Nagy. Weingarten 1986, Kunstverl. 465 p.
20. PIERIK, Perry: Hongarije 1944–1945. De vergeten tragedie. Nieuwegein 1995, Aspekt. 318 p.
21. STEKOVICS János: Die Junggesellen. Die letzten ungarischen Pusztbauern. Halle an der Saale. 1999, Verl. Stekovics. 126 p.
22. SZILÁGYI András: Die Esterhazy Schatzkammer. Frankfurt a.M. 1999. Lang. 130 p.
23. Der Tod der Kaiserin. Hrsg.: Harald Seyrl. Wien 1998, Ed. Seyrl. 224 p.
24. TORDAY László: Mounted Archers. The Beginnings of Central Asian History. Edinburgh – etc. 1999, Durham Acad. Press. 447 p.
25. Ungarn – Avantgarde im 20. Jahrhundert: Neue Galerie der Stadt Linz, 27. Aug.–29. Nov. 1998. Ausstellung und Katalog: Peter Baum. Linz 1998, Neue Galerie. 324 p.
26. Ein Ungar in Paris. József Rippl-Rónai (Ausstellungskatalog.) Frankfurt a. M. 1999. Schirn Kunst-halle.
27. Ungarn Kulturatlas. I. Aufl. Gotha 1995, Perthes Verl. (CD-ROM mell.). Frankfurt aj.
28. Von Bildern und andren Schätzen. Die Sammlungen der Fürsten Esterhazy. Hrsg.: Gerda Mraz, Géza Galavics. Wien 1999, Böhlau. 392 p.
29. Wappenrolle Münchener Herold. Bd. 4. Zug s.n. Goetz.

Rendezvények 2000-ben az OSZK-ban

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete számára biztosított időpontok:

01. 12., 02. 01., 02. 11., 03. 13., 04. 04., 04. 18., 04. 20., 06. 14., 11. 14.,

Az Informatikai és Könyvtári Szövetség számára biztosított időpontok:

02. 16., 03. 14., 05. 10., 09. 20., 10. 17., 11. 14., 11. 29., 12. 06.,

Január

10. OSZK dolgozói értekezlet
11. A NEKTÁR Alkalmazói Tanács ülése
12. A Publika Kör ülése
19. Koncert
21. Emlékülés a Himnusz születésének 177. évfordulóján
24. HUNRA tanácsülés
27. A Tudományos Bizottság ülése

Február

01. Az MTA Művelődéstörténeti Bizottságának ülése
02. Koncert
08. A NEKTÁR Alkalmazói Tanács ülése
12. Farsangi bál az OSZK, a Budai Polgári Casino és a Hadtörténeti Múzeum szervezésében
15. „Megelőzés, restaurálás, etika” – restaurátor konferencia
16. Koncert
24. HUNRA tanácsülés
29. A Papír- és Nyomdaipari Egyesület ülése

Március

- 01. Koncert
- 02. A Tudományos Bizottság ülése
- 07. A NEKTÁR Alkalmazói Tanács ülése
- 09–10. „ONE-2” munkaértekezlet
- 11. Az OSZK Kórus farsangi koncertje
- 21. HUNRA tanácsülés
- 22. Koncert

Április

- 04. A NEKTÁR Alkalmazói Tanács ülése
- 05. Koncert
- 06–07. A Kárpát-medence könyvtárosainak találkozója
- 12. Széchenyi Ferenc emléknep
- 12. Az OSZK Baráti Kör alakuló ülése
- 13. A Papír- és Nyomdaipari Műszaki Egyesület Restaurátor szakosztályának ülése
- 19. Koncert
- 20. „Felsőoktatási integráció és a könyvtárak” – tanácskozás
- 20. A Hungarológiai Tanács ülése
- 27. „Az Európai Unió felé...
Az OKTK magyar csatlakozást segítő kutatási szakmai programjaiból” című konferenciájának szekcióülése
„Kulturális hagyományaink feltárása, nyilvántartása és kiadása”

Május

- 02. A NEKTÁR Alkalmazói Tanács ülése
- 03. Koncert
- 09. Muzeális könyvállományt őrző gyűjtemények első találkozója
- 09. HUNRA tanácsülés
- 16. Az MTA Művelődéstörténeti Bizottság ülése
- 17. Koncert
- 18. A Magyar Elektronikus Könyvtár Egyesület ülése

Június

- 06. A NEKTÁR Alkalmazói Tanács ülése
- 07. Filmvetítés a Történeti Interjúk Tára szervezésében
- 08. Hírlapkönyvtárosok második szakmai találkozója
- 15. Szabad Európa Rádió megbeszélés
- 16–17. CEDNET tanácskozás
- 20. „Internet fiesta a könyvtárakban” című konferencia
- 23. HUNRA tanácsülés

Július

ZÁRVA

Augusztus

- 17–18. A Külföldön Élő Magyar Könyvtárosok V. Szakmai Találkozója
- 21. A Károli Gáspár Református Egyetem Balkanisztikai Kutatócsoportjának ünnepi tudományos ülése: „A kereszténység ezer éve Magyarországon”
- 23. A Hungarológiai Tanács ülése
- 24. A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság ülése
- 28–31. I. Márton Áron Nyári Egyetem határon túli egyetemistáknak
- 30. Szabványbizottsági ülés

Szeptember

- 12. A Corvina Alapítvány kuratóriumi ülése
- 12–14. Az Open Society Institute Budapest szakmai megbeszélése külföldi és magyar könyvtárosok számára
- 14. Szabványbizottsági ülés
- 19. Az Országos Könyvtári Kuratórium ülése
- 21. Az MTA Művelődéstörténeti Bizottság ülése
- 25. Pro Hungaris kuratóriumi ülés

26. Az OSZK és a Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség közös könyvbemutatója
29–30. Osztrák–magyar akadémiai vegyesbizottsági ülés

Október

03. A NEKTÁR Alkalmazói Tanács ülése
04. HUNRA tanácsülés
04. Hírlaptári szakmai konzultáció
05–06. Konferencia a Szabad Európa Rádió szerepéről a XX. századi magyar történelemben
10. Könyvtárközi kölcsönzési konzultáció
12. „Fejezetek a XVII. századi nyomdászatunkból” – tudományos ülészek
12. A Hungarológiai Tanács ülése
17. A Statisztikai Bizottság ülése
18. Koncert
20. Az OSZK Baráti Kör ülése
24. A Prospero Könyvei Budapest Kft. kiállításához kapcsolódó konferenciája

November

07. Az Országos Könyvtári Kuratórium ülése
07. Országos Statisztikai Értekezlet
07. A NEKTÁR Alkalmazói Tanács ülése
10. Első olasz–magyar könyvtáros találkozó
13. Szakszervezeti gyűlés
22. Koncert
25. A Magyar Fotóművészek Szövetségének közgyűlése

December

05. A NEKTÁR Alkalmazói Tanács ülése
06. Szabványbizottsági ülés
08. Hírlapőrök, hírlapkönyvtárosok találkozója
09. Az OSZK Kórus jubileumi koncertje
11. OSZK Tudományos ülészek
14. A Tudományos Bizottság ülése

2000. évi kiállítások az OSZK-ban

Corvina kiállítóterem

Dobozok, mappák, tokok és tütlük – tárolóeszközök a közgyűjteményekben	Január 24–március 10. (I. és II. teremben)
...Ahol a színháztörténetet csinálják... – a Színháztörténeti Tár 50 éves jubileuma alkalmából	Január 25–június 12. (III. teremben és a Színháztörténeti Tárban)
Brazília felfedezése térképekkel illusztrálva	Május 3–június 3. (I. és II. teremben)
Három kódex – millenniumi kiállítás	Augusztus 17–november 17. (Ars Librorumban is)

Ars Librorum

Szép magyar térkép 1999.	Március 21–április 30.
Törökország színei – Mehmet Özel festményei	Május 5–június 3.
Gruber Béla emlékkiállítás – magántulajdonban lévő műveiből	December 1–áthúzó

VI. emeleti előadóterem

A Prospero Könyvei Budapest Kft. könyvkiállítása	Október 25–november 4.
--	------------------------

Kézirattár és Régi nyomtatványok tára

Remember Hungary! – Dokumentumok a Magyar Szabadságharcosok Világszövetsége által rendezett 56-os kiállítások anyagából	Áthúzó–február 10.
Egymillió kézirat	Március 16–július 25.
Major Henrik panoptikuma	Augusztus 10–áthúzó

Színháztörténeti tár és Zeneműtár

Kelemen László társulatának újonnan előkerült plakátjai.
Ismeretlen Varázsflauta-másolat 1796-ból

Áthúzódó–január 15.
Augusztus 22–áthúzódó

Térképtár

A karlócai béke
A Térképtár új szerzeményei 1999.
Országterképek, tartományterképek 1550–1750

Áthúzódó–március 1.
Március 10–június 10.
Június 15–december 31.

Plakát- és aprónyomtatványtár

A Plakát- és aprónyomtatványtár új szerzeményei 1999.
Élet-képek a két világháború közötti időből

Áthúzódó–július 1.
Szeptember 1–áthúzódó

VII. emeleti katalógustér

Philobiblion – a könyvek szeretete

Religio – válogatás a magyar nyelvű egyházi sajtóból

Június 8–november 30.
December 1–áthúzódó

V. emeleti folyosó

Magyarország nemzeti könyvtára bemutatkozik

Egész évben

Állandó kiállítások

VIII. emeleti galéria: A nemzet könyvtára – a szolgálat műhelye (OSZK múzeum)
V. emelet, gyorslift folyosó: A Budavári Palota – a világörökség része

Háromnyelvű kötet a krakkói nyomdászat szerepéről a magyar művelődésben

Most, amikor Dél-Lengyelország központja a Krakkó 2000 fesztivál révén mint Európa egyik kulturális fővárosa a figyelem előterébe került, érdemes néhány gondolattal hozzájárulni az egykori lengyel főváros és Magyarország közötti kulturális kapcsolatokhoz.

A művelődéstörténet számára régóta ismeretes tény, hogy milyen kiemelkedő szerepet játszottak a magyar szellemi életben a 16. században, a közép-európai késő reneszánsz korában a Krakkóban működő magyar szerzők, az ott megjelent magyar vonatkozású kiadványok és maguk az ottani nyomdák. A Krakkó 2000 magyar szervezői éppen ezért könyvkiállítással és ehhez kapcsolódó kötettel járultak hozzá a rendezvénysorozathoz. Ezért kezdeményezte az Országos Széchényi Könyvtár és a Balassi Kiadó *A krakkói nyomdászat szerepe a magyar művelődéstörténetben* című kötet megjelentetését.

A 16. század folyamán a ma ismert adatok is sokoldalú kapcsolatokra utalnak a két ország, és természetesen elsősorban az akkori lengyel főváros és Ma-

1. kép: XX. dísz: Krakkó címere babérkoszorúban

gyarország között, de bizonyára jóval sokrétebb és színesebb lehetett e kölcsönhatás olyan esetekben is, ahol erre mutató jelek nem maradtak fenn. Bár köl-

AZ ROMA VÁROSA belieknek yrth szent Pál Levelenek re- uiden való Ak agyarfaga es ertelme.

Mennyi zenth Hieronymus mongya es yrtha az Ohlomoniat irth Epistolai elvzwr zenth Dal Apastaltly hyvartartath Saulnak: az Dal newet legyg vezetelen newul myrth egy diadalmas nyeresgegeth maganath rulyadony rorta levrth lemi az Sergius Paulus procoit sultul: Eyrth az Chyustusnak megh nyerth: mltap pen ouaiffut az apostoloinat iarafoctol yrth kerywenek tyzen harma dyt rezeben. Ijmeiglen nemelyeketh yr Eyrth mongyath hogy az Siodogfiban mondator Saulnak: es az megh sfozdulas vran: newy thes eluakoztatra lemi. De az Ouzigenes doctornak mondasa es vele fedese rethcyt idgnat es alkolmarosbna. Mykppen az rwrwennel

LEVELENEK CAP: V.

kaerth atiamfiai nem vagyunk as leazonak fia de as szabadosnak.

EwTwdYk CAPYTVLVM.

ANnakokaerth as szabadlaga, kyuel Amynketh as Christus Iesus megh zaba doytoth, allyatok, es ismeglen as folgalathnak igaiaba, (wnfegebe) be ne kwtelezteftek. Ime en Paal mondom tynektek, hogy ha kwrnywl meteltettek, as Cristus semmith nem haznal tinektek, Vallasth tezek, (Imes

2. kép: Szent Pál leveleinek magyar fordítása Komjáti Benedektől: próbanyomat és a végleges változat

csönhatásról beszélünk, mégis meg kell állapítani, hogy Krakkó a 16. század során a hazai nyomdászok és nyomdaalapítók számára a szakismeret forrását jelentette: azt a helyet, ahol – Bécs mellett – elérhető földrajzi távolságban a tipográfia művészetét el lehetett sajátítani. Erre a lehetőség is megvolt, hiszen sehol ilyen nagy számban nem tanultak egyszerre magyar diákok, és sehol nem jelent meg annyi magyar szerzőtől származó akár latin, akár magyar nyelvű nyomtatott könyv, mint éppen Krakkóban.

3. kép: Szent Pált ábrázoló metszet Komjáti Benedek fordításából

Miben áll számunkra a krakkói nyomdászat jelentősége?

Érdekes átrendeződésnek lehetünk tanúi a 16. század első évtizedeiben: míg a 15. században a magyarországi szerzők művei legnagyobb számban Velenében jelentek meg, addig néhány évtized múlva egy csapásra Krakkó lett a legnépszerűbb kiadási hely a magyar szerzők körében.

Ha választ keresünk arra a jelenségre, hogy ebben az időben miért éppen Krakkó volt a magyar írók számára az első számú nyomdahely, a magyarázatot a földrajzi közelség, a dinasztikus és politikai kapcsolatok, a másik, Bécs felé tartó Duna menti útvonal megszakadása (a török hódítás miatt), a kereskedelmi összeköttetés és nem utolsósorban a lengyel főváros hírneves egyeteme adja meg. A krakkói egyetem a 15. és 16. század fordulóján élte világkorát. Ekkoriban a diákok többsége külföldi volt, és a külföldiek között a magyarok száma a legnagyobb. A 16. század első hat évtizedéből 1300 magyar hallgatóról tudunk.

A magyar művelődés szempontjából a 16. századi krakkói könyvnyomtatás legfontosabb tette, hogy a magyar nyelv első nyomtatott emlékei itt, a lengyel fővárosban jelentek meg. Szerzői azok a krakkói diákok, akik a humanista tudományokat magyar nyelven művelték. Az a 31 kiadvány, amelyet a krakkói nyomdák részben vagy egészében magyar nyelven bocsátottak ki a 16. században, különös jelentőségre tett szert azért, hogy ezekben az első évtizedekben itthon még nem készültek magyar nyelvű könyvek. A legelső magyar szövegek 1527-ből valók: vendégszövegek latin nyelvű krakkói nyomtatványokban.

Ugyanakkor Krakkó biztosította a magyarok számára az európai könyvtermelés egyik fontos színhelyén való jelenlétet és a nyugat felé szerteágazó

számtalan humanista és reformációs kapcsolat kiindulópontját.

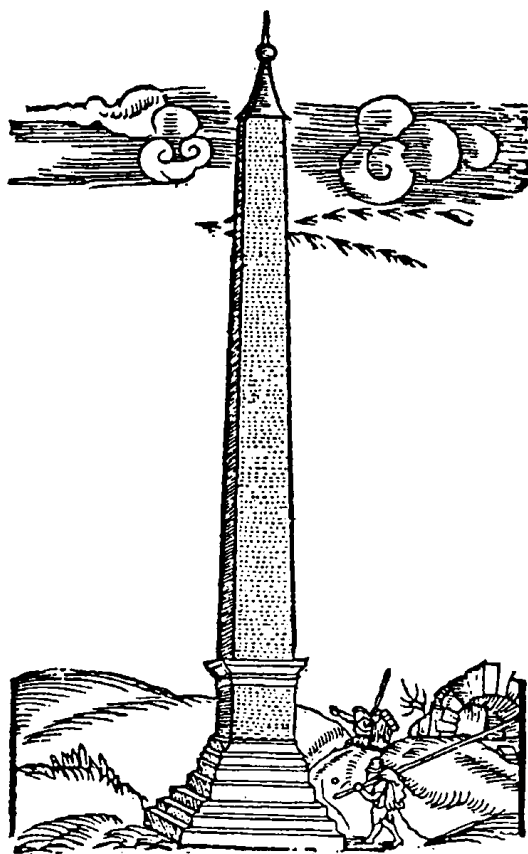
Azok a krakkói nyomdászok, akik kivették részüket a magyar szerzők könyveinek kiadásában, csak kivételes esetben viselték maguk a kiadás költségeit, mert azt leggyakrabban lengyel vagy magyar mecénások vállalták. Úgy tűnik, hogy a magyar vagy Magyarországon élő szerzők latin nyelvű műveit legnagyobb mértékben a Thurzók támogatták anyagilag, míg a legtöbb anyanyelven megjelent munkát a Perényiek.

A két legkorábbi, részben magyar nyelven nyomtatott könyv (két grammatika), amely ugyanabban az évben, 1527-ben hagyta el a krakkói Vietor Nyomdat, a magyar szövegek nyomtatása terén még semmilyen előzményre nem támaszkodhatott. Nem volt olyan követendő nyomdai gyakorlat, amely útmutatást adott volna arra nézve, hogy milyen betűkkel és milyen helyesírással nyomtassák az anyanyelvi magyar szövegeket.

Korábban ugyanis nem készült magyar nyelvű szöveg nyomtatva. Egyrészt voltak nyomtatott latin könyvek – ilyen Magyarországon 1473 és 1480 között több is készült – másrészt voltak, és még korszakunkban is készültek a kézírásos magyar nyelvű könyvek. Ezzel a kérdéssel először Krakkóban szembesült Hieronymus Vietor nyomdász. A nyomdász, némi kezdeti ingadozás után, véglegesen az antikva betűk mellett döntött (a fraktúr betű helyett), amellyel egyébként a korabeli gyakorlatban csak a latin szövegek készültek. Érdekes ez a kezdeményezés, hiszen, mint említettük, semmilyen előzménye nem volt. Nem tudni, hogy a műhely körül csoportosuló magyar írókat, vagy magát Vietort lássuk-e a döntés mögött.

Az a mintegy 200 nyomtatott könyv, amellyel Krakkóban a magyar nyelv, irodalom, történelem és politika képviseltette magát, nem egyformán oszlott meg a század folyamán. Tetőfokát az 1520–1550 közötti évtizedekben érte el. Ekkor egyformán jelentős számban nyomtattak magyar könyveket, hazai szerzőktől latin nyelvű munkákat és tartalmukban magyar vonatkozású műveket. A Magyarország iránti érdeklődés az 1580-as években ismét rendkívül nagy volt, minden bizonnyal Báthori István erdélyi fejedelem és lengyel király személyének köszönhetően.

Mit tartalmaz tehát a „krakkói kötet”? Egy tanulmányt, amely a fent röviden bemutatott témát több oldalról járja körül: a magyarul és latinul író humanisták és reformátorok, a mecénások, a nyomdászok, a könyvkereskedők szempontjából. Ezen kívül tartalmazza azt a három részből álló bibliográfiát, amely szintén több szemszögből, a maga sokoldalúságában

C R A C O V I A E

4. kép: A Krakkói Vietor Nyomda utódának, a Lazarz-officínának kiadói jelvénye

mutatja be az ott készült könyveket. Ezek között ott találjuk Honterus grammatikáját és kozmográfiáját, Brodarics beszámolóját a mohácsi vészről, Szent Pál leveleinek magyar fordítását, mint az első teljes egészében magyar nyelvű nyomtatványt, az első magyar nyelvű protestáns énekeskönyvet, Kassai Antoninus Jánosnak, a lengyel király orvosának latin munkáit, Bakfark Bálint nyomtatott műveit, és még sorolhatnánk tovább. Összességében pedig a 16. század folyamán Krakkóban készült összes magyar nyelvű nyomtatványt, a magyarországi szerzők Krakkóban nyomtatott – nem magyar nyelvű – műveit valamint az Országos Széchényi Könyvtár magyar vonatkozású krakkói nyomtatványait.

Rola krakowskich drukarzy w kulturze węgierskiej – Die Rolle des Krakauer Druckwesens in der Ungarischen Kultur – A krakkói nyomdászat szerepe a magyar művelődésben. Budapest 2000, Balassi K. (A tanulmányt írta V. Ecsedy Judit, a bibliográfiát összeállította P. Vásárhelyi Judit, Dörnyei Sándor és Kertész Balázs) 400 lap, 22 ill.

V. Ecsedy Judit

A Magyar Tudományos Akadémia „Régi Magyarországi Könyvészeti Emlékek Feltárása Fragmenta codicum” kutatócsoportja az OSZK-ban

A kutatócsoport feladata a magyarországi írásbeliség kéziratosa és nyomtatott emlékeinek verifikálása (könyvtárak és más közgyűjtemények állományvizsgálata); nyomtatott katalógusokban és bibliográfiákban való leírása, regisztrálása; a hazai írásbeliség történetében betöltött szerepük kijelölése (esetleg tanulmányok formájában is); más, e korszak írásbeliségével foglalkozó tudományos műhelyekkel való együttműködés.

Ennek az MTA hivatalos kiadványaiban szereplő kutatási programnak már elég hosszú előtörténete van. Az európai szakkörökben is ismert, középlatin irodalomtörténettel és paleográfiával foglalkozó kutató, egyetemi tanár Mezey László kezdeményezésére az 1970-es évek elején alakult meg a Tolnai Gábor vezette ELTE Régi Magyar Irodalmi Tanszékére kihelyezett „Régi Magyarországi Kéziratok Kutatása” elnevezésű kutatóhely, amely elsősorban a hazai középkori írásbeliség latin nyelvű emlékeinek feltárásával foglalkozott, mivel ilyen irányú kutatás ekkor nem folyt az ELTE magyar irodalomtörténeti tanszékein. A kutatóhely 1974-ben programot dolgozott ki a hazai gyűjteményekben, világi és egyházi nagykönyvtárakban, levéltárakban őrzött kódextöredékek felderítésére, restaurálására és feldolgozására. Erről a projektről Mezey László nagy tanulmányban számolt be az Akadémiának (vö. Mezey L.: *Fragmenta codicum*. Egy új forrás-terület feltárása, MTA I. Oszt. Közl. 1978, 65–90.) E pragmatikus cikk nyomán vette fel a kutatóhely a „*Fragmenta codicum*” nevet.

Mezey koncepciója abból indult ki, hogy a Mohács után megindult kultúrjavak pusztulásának eredményeként a hazai középkori írásbeliség mennyiségi és minőségi mutatóit nem mérhetjük fel a fennmaradt teljes kéziratok alapján. A török elől menekülő egyházi és világi intézmények első, gyakran tartós állomáshelye Pozsony, Nagyszombat környéke volt, ahol Pázmány Péter alapította egyetem is létesült 1635-ben. Az ebben a régióban, az egyetem könyvtára számára dolgozó könyvkötők az aktualitásukat veszített középkori kódexeket szívesen használták fel kötetláblák bevonására, sőt makulatúrának is. Amint egy nagyszombati könyvkötőműhelynek, a budapesti Egyetemi Könyvtár töredékeinek feldolgozása során

előkerült árjegyzéke bizonyítja, a legolcsóbb az „írott pergamenbe” való bekötés volt. A töredékek feldolgozása során különös figyelmet fordítottak a feldolgozást végző munkatársak a kötetláblák kibéleléséhez felhasznált egyéb makulatúra-anyagra, amelyek között nagy számban akadtak krúdában maradt nyomtatványok, kéziratosa tanulmányi jegyzetek, hivatalos és magán levelek töredékei. Ha ezek magyar intézmény vagy személy szellemi termékei voltak, úgy joggal feltételezhetjük, hogy a kötéshez felhasznált kódexlap eredetijét, azaz a teljes kódexet is Magyarországon használták. A magyar vonatkozás megállapításához természetesen maga a töredék is szolgálhatott belső érveket, pl. liturgikus kéziratok esetében a magyar szentek ünnepeinek zsolozsma- vagy miserészletei, hangjelzett kéziratok esetében a hazai gregorián-notáció jellegzetes formái.

A csoport munkájának eredményeként megjelent, Mezey által szerkesztett két első kötet a budapesti Egyetemi Könyvtár és a Központi Szeminárium állományában lévő kódextöredékeket dolgozta fel. Ezekben a gyűjteményekben lehetett ugyanis elsősorban magyar provenienciájú anyaggal számolni, minthogy a II. József által feloszlott magyarországi szerzetesi állományok gyűjtőhelye az Egyetemi Könyvtár volt. Ebből részesedett a Központi Szeminárium, mint az egykori Teológiai Kar utódja. A többnyire kötetláblák borítójaként vagy a kötetek előzéklapjait képező fennmaradt kódextöredékek leválasztását és a kötetek újrakötését kezdetben az Egyetemi Könyvtár restaurátorai végezték. A töredékek leválasztásának igényét a könyvtárak felé ugyanis csak úgy lehetett képviselni, ha a csoport biztosítani tudta a töredékek, valamint az őrző könyvek szakszerű restaurálását, újrakötését is.

Amikor a csoport egyházi gyűjtemények állományával kezdett foglalkozni, saját restaurátorkapacitásról kellett tehát gondoskodni. Mezey László megnyerte erre a feladatra az OSZK-ban is jól ismert és megbecsült Szalai Zoltánnét, aki azóta is nagy hozzáértéssel és körültekintéssel végzi ezt a feladatot.

A munka 1984-től, Mezey László váratlan, tragikus halála után (vasúti baleset áldozata lett) az én irányításommal folyik tovább. Ekkor már megkezdődött az

esztergomi történeti könyvtárak töredékeinek feldolgozása. Itt főleg a primási Bibliotheca anyagából remélhettünk hungarica-töredékeket, amely gyűjtemény a török elől Nagyszombatba ill. Pozsonyba menekült káptalani ill. érseki könyvtár állományait egyesíti. A negyedik kötet esetében Győrre esett a választás, mivel az itteni püspöki könyvtár anyagában számos győri bibliofil püspök és kanonok gyűjteménye került, akik nyugat-magyarországi és ausztriai forrásvidékről vették meg gyűjteményük alapját, ahová, Kelet-Ausztriába is, sok könyvet, kódexet menekítettek a török időkben. Valóban, több azonos kódexből származó töredék is előkerült a győri és esztergomi állományból, ami ugyanazon nyugat-magyarországi könyvkötőműhely produktumaira utal.

A győri és a soproni anyagból így előkerültek olyan töredékek, amelyek a magyar középkori írásbeliség történetére vonatkozó ismereteinket kiegészítették vagy módosították. Ilyen egy 12. századi prédikációsorozat négy fóliónyi töredéke, amelyet két könyvtárban találtunk. Az első duplafólió az Esztergomi Bibliotheca egy Ingolstadtban kinyomtatott könyvéből került lefejtésre, a másik a Győri Székesegyházi Könyvtár egy gráci nyomtatványából. Bizonyos, hogy a két kötetet nem az egymástól távol eső nyomdahelyeken, hanem egy közös könyvkötőműhelyben kötötték be az azonos kódexből származó pergamenlapokba. Ez a közös hely pedig csak Nagyszombat lehetett, amely mindkét könyv közös állomáshelyét képezte. Az íráskép alapján Franciaországban készült kódex tehát Nagyszombatban lehetett használatban, mégpedig minden bizonnyal még a 12. században, minthogy ez a homilia-jellegű szövegtípus a 13. századi prédikációs gyakorlatban már idegen volt. Az így felfedezett töredékek tehát arról tanúskodnak, hogy a legfrissebb francia kódexirodalom (az azonosított szerzők a 11. sz. végén, 12. sz. elején működtek) késedelem nélkül megjelent hazánkban is. (Vö. Madas Edit tanulmányát erről a töredékegyüttesről az MKSZ-ben, 1993, 249–272. l.)

Ugyancsak esztergomi anyagból került elő egy magyar viszonylatban nagyon korai, 11. sz. végi töredék, amelynek szövegét Szent Ágoston egyik homiletikai művével tudtuk azonosítani. A másoló magas színvonalú karoling minuszkula írást használt. Ilyen korai Ágoston-szöveg Magyarországról eddig nem volt ismert. Hazai ismeretére, használatára az utal, hogy korábban egy, a nagyszombati egyetemen használt tanulmányi jegyzet kötését képezte, a kötéstábla belsejéből pedig ráadásul a Nyitra megyei Radossányból, 1634-ből származó levéltöredékek kerültek elő, amelyek közül az egyik egy Pázmány-levél másolata. Esztergom-

ból való egy töredék Nagy Szent Gergelynek Jób könyvéhez írott kommentárjából, a könyv kötésében egy papírdarabkán a *Paulus Fodor* névre találtunk, egy másik papírlapon pedig egy eddig ismeretlen 17. századi magyar vers és latinból magyarra fordított jeles mondások álltak. A verset Ritoókné Szalay Ágnes közölte az ItK 1981. évfolyamban (439–440. l.).

Ezek a magyar vonatkozású darabokon kívül előkerültek olyan töredékek is, amelyek – a szakmán belül – nemzetközi vonatkozásban is szenzációt jelentettek (vö. Mezey: *Codices Latini Antiquiores*, XI, Oxford 1965, magam több korai német töredékről adtam számot németországi tanulmánykötetekben, amelyek Győrben és Sopronban kerültek elő). A kutatás és a feldolgozás módszere határainkon túl is modellértékű lett (vö. a bécsi *Codices manuscripti Mezey-különszáma* 1985-ben). Módszerünkről és tapasztalatainkról a Deutsche Forschungsgemeinschaft nemzetközi kodikológiai kongresszusán számoltam be 1989-ben, majd ennek nyomán gyakorlatok tartására hívtak meg a hamburgi egyetem posztgraduális kollégiumára 1990-ben. A kutatóhely hazai és nemzetközi szünpozionok rendezésében is részt vett, melynek előadásai tanulmánykötetekben jelentek meg: 1986-ban az OSZK-val közösen a Kódexek a középkori Magyarországon kiállításához kapcsolódva, 1988-ban az MTA Művészettörténeti Kutatócsoportjával közösen *Kódexeink és az állománymegővés* címmel (anyaga az *Ars Hungarica* különszámában jelent meg 1989-ben), 1990-ben az MTA Irodalomtudományi Intézetével és a CINI-alapítvánnyal közösen Velencében *Spiritualità e lettere nella cultura Italiana e Ungherese del basso medioevo*, 1988-ban pedig uo. *L'eredità classica in Italia e Ungheria fra tardo medioevo* címmel (az elsőről a tanulmánykötet megjelent, a második megjelenés alatt). Ezek a kutatóhely állandó tudományos munkatársai (Madas Edit, Sarbak Gábor), részfoglalkozású tudományos munkatársa, Nobilisné Lauf Judit és más intézményeknél főállású külső szakértői (Erdő Péter és Török József PPKE Hittudományi Kar, Szendrei Janka MTA Zenetudományi Intézet, Veszprémy László Országos Hadtörténeti Könyvtár, Wehli Tünde MTA Művészettört. Kutatócsoport.), valamint az azóta elhunyt Holl Béla, az OSZK RMNY-csoportjának tudományos főmunkatársa is többször előadtak.

Mivel a kutatóhely az Eötvös Collegium épületében kapott otthont, kezdettől fogva bekapcsolódott a kollégiumon belül folyó speciális képzésbe. Egy-egy munkatársunk minden szemeszterben meghirdetett valamilyen gyakorlatot a középkori írásbeliség terén. Valamennyien tanítanak még az ELTE-n vagy a

PPKE-n, időszakosan előadnak más egyetemeken (pl. Madas Edit 1993-ban Kolozsvárott) is. Kooperál ezen kívül a kutatóhely az ugyanott működő MTA Irodalomtudományi Intézetével is előadások, szakvélemények, egyes intézeti munkák (pl. Új Magyar Irodalmi Lexikon) terén.

1995-től kezdve az alkalmi együttműködésen kívül szorosabb kapcsolatba léptünk az OSZK RMNY-csoportjával. Az addig is akadémiai pénzből alkalmazott, de szervezetileg az ELTÉ-hez tartozó Holl Béla pénzkerete ugyanis veszélybe került, így a mi kutatócsoportunk pályázta meg és nyerte el azt az akadémiai támogatást, amelyből az RMNY-csoport külső munkatársait alkalmazhatta.

A kutatócsoport elhelyezése az Eötvös Collegiumban az utóbbi évek során problematikussá vált, a kollégiumnak ugyanis szüksége lett a helységekre. Így

örömmel fogadtuk Monok István főigazgató úr meghívását az OSZK épületébe.

Ami további terveinket illeti, úgy jelenleg a soproni történeti gyűjtemények, elsősorban a soproni Városi Levéltár töredékeinek feldolgozását végezzük. Ide az a megfontolás vitt minket, hogy Sopronban nem járt a török, és az eddigi, Radó Polikárp és Szigeti Kilián bencés liturgia- és zenetörténészek által végzett kutatások a soproni levéltárban az aktafedeleken egy sor hazai vonatkozású kódextöredéket azonosítottak. Várakozásaink – úgy tűnik – igazolódhatnak. A továbbiakban azután szeretnénk az OSZK Kézirattárában lévő töredékgyűjteményt is feldolgozni, amit még Bartoniek Emma kezdett el az 1930-as években.

Vizkelety András

A Magyar Elektronikus Könyvtár Osztály hírei

November közepén felkerült a MEK állományába a nagy hírű Nyugat irodalmi folyóirat 1908. és 1920. közötti állománya teljes szöveggel. A Nyugatot az Arcanum Adatbázis Kft. jelentette meg teljes szöveggel, címlapokkal CD-ROM-on, tőle vásárolta meg az állomány egy részét a MEK Osztály. A teljes szövegű állomány mellett megtalálható a MEK-ben egy 1997-ben az ELTE-n kiadott Nyugat-tartalomjegyzék teljes szövege kereshető változattal is.

<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/humanszepirod/magyar/nyugat/>

Egy Népszabadság-beli cikk nyomán a MEK szerkesztőit megkereste Gáll István (1931–1982) Kossuthdíjas író özvegye azzal a kéréssel, hogy férje néhány művét felajánlja az elektronikus könyvtárnak. A „Ménészgazda”-ból film is készült, valamint a „Napimádó”, „Az április bolondja” és a „Vaskor” című könyveket szánta az internetre. A MEK Osztály elkezdte a szövegek elektronikus rögzítését, az utóbbi regény teljes szövege már megtalálható, olvasható és letölthető a gyűjteményből.

http://www.mek.iif.hu/porta/szint/humanszepirod/modern/gall_ivaskor

Ugyancsak novemberben került a MEK elektronikus polcára egy másik, az Arcanum által kiadott

CD-adatbázis teljes szövege és képi anyaga, a Malonyai Dezső által 1907. és 1922. között kiadott „A magyar nép művészete” című ötkötetes kézikönyve. A kézikönyv az ország nagy tájegységeire bontva egyedülálló képi anyaggal mutatja be a magyar népművészet örökértékű emlékeit.

<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/tarsad/neprajz/malonyai>

December 6-án az Informatikai és Könyvtári Szövetség Tudományos és Szakkönyvtári tagozata szakmai napján előadást tartott a MIT-HOL on-line tájékoztatói szolgáltatásról. A MEK két szervezője Drótos László és Moldován István. Az előadásokban ismertették a résztvevők számára az on-line referenz szolgáltatások helyzetét, a MIT-HOL létrejöttét és a továbbfejlesztésre vonatkozó terveket. Felhívták a jelenlévő könyvtárak képviselőit, hogy lehetőségeikhez mérten csatlakozzanak a szolgáltatáshoz, segítsenek ennek a nagy igényt kielégítő internetes szolgáltatásnak a továbbfejlesztésében. A szakmai napon került bejelentésre, hogy elkészült a szolgáltatás nyilvánosan elérhető és kereshető kérdés-válasz archívuma, amely több mint 2100 eddig feltett kérdést és az azokra adott választ tartalmaz.

<http://listserv.iif.hu/archives/mit-hol.html>

A Széchenyi-család kéziratai

Az Országos Széchenyi Könyvtár, mely 1802-es alapítása óta hűségesen őrzi és ápolja alapítója emlékét, 2000 decemberében a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma nagylelkűsége folytán újabb, az alapítóra és leszármazottaira vonatkozó eredeti dokumentumokat vásárolhatott 5,2 millió Ft értékben, külön-külön. A kéziratosokat, naplósokat, fényképeket, táviratosokat, leveleket, személyi vonatkozású anyagot és nyomtatványokat tartalmazó gyűjtemény gróf Széchenyi Ferenc idősebb fia, Széchenyi Lajos ágán maradt fenn. Széchenyi Lajos leszármazottja, Széchenyi Viktor kezdeményezte a család történetének megírását, és kérte fel a nemzetség tagjait, hogy a saját birtokukban lévő dokumentumokkal segítsék Bártfai-Szabó László történész munkáját. A nemzetségi gyűlések jegyzőkönyvében (1902–1927) nyomon követhetjük a mű elkészültének fázisait. A most megvásárolt hagyatékban Bártfai-Szabó László többkötetes munkája a család számára készült egyedi díszkötésben őrződött meg. Ugyanez a díszes bőrkötés borítja Ebergényi László levélkiadását. (Ebergényi László Széchenyi György veje volt.) Mindegyik kötetben számos kéziratos bejegyzés található Széchenyi Viktortól vagy a lapszéleken, vagy külön cédulákon, illetve eredetileg éppen a kiegészítések számára hozzájuk kötött üres oldalakon. Az egyik kötetet a Széchenyi Istvánt és feleségét ábrázoló kettős portrénál, a másikat Széchenyi Ferenc arcképénél nyitottuk ki. Ez a mellkép az Aranygyapjas-rend díszruhájában ábrázolja a könyvtáralapítót.

A nemzetiségi gyűlések jegyzőkönyve, melyet becsukva, fedőlapján a Széchenyi-címerrel szemlélhet a látogató, számtalan érdekes adatot tartalmaz a házasságkötésekre, a születésekre, az elhunyt családtagok áthelyezésére a cenki sírboltba, illetve Széchenyi Ödön pasa hamvainak Konstantinápolyból történő hazaszállítására vagy éppen a család első világháborús tevékenységére vonatkozóan. A család több tagja harcolt a frontokon, ezen kívül működtették az ún. Széchenyi kiegészítő katonai sebesültszállító vonatot, amely orvosi ellátást, vagy ha arra nem volt éppen szükség, étkeztetést biztosított a katonáknak. A család hölgytagjai önkéntes ápolónőként vettek részt az ország szenvedésének enyhítésében. A háború áldozatául esett, romba dőlő falvak helyreállítási munkálataihoz szintén csatlakozott a Széchenyi-nemzetiség: Zemplénorszi házaikat építették újjá. A falut később a trianoni békeszerződés Csehszlovákiának ítélte.

A jegyzőkönyv a családi fényképalbum anyagának összegyűjtésére és kiadására vonatkozó felhívásokat

és határozatokat is tartalmaz. A hagyatékban részben a felhívás eredményeként, részben Széchenyi Lajos ágán gyűltek össze a fotók. Más, a Széchenyiekkel rokon, baráti, ismerősi viszonyban álló személyek fényképei szintén megtalálhatók a gyűjteményben, így például a spanyol vagy olasz rokonság képei, a különböző uralkodóházakhoz fűződő kapcsolatokat dokumentáló felvételek, életképek, kastélybelső stb. Érdekes kollekción a tréfás kérdés–felelet társasjáték. Egy-egy lapon annak a résztvevőnek a fényképe szerepel, aki feltette a kérdést, illetve megadta a választ.

Külön kell megemlítenünk Széchenyi Viktor ostromnaplóját, mely nyomtatásban már megjelent ugyan, de ez az eredeti értékét nem csorbítja, már csak azért sem, mert talán majd a kipontozott, olvashatatlan szövegrészeket is sikerül kibetűzni. A naplórész műfaja az ostromnaplón kívül Széchenyi Dénesné Hoyos Marietta autográf kéziratóval képviselteti magát a hagyatékban.

Megtekinthető továbbá Széchenyi Dénesnek a lovaglásról és kocsizásról írott híres könyvecskéje 1892-ből. Róla nevezték el a fogathajtásban az ún. kettős és négyes „Széchenyi-szarat”, azaz gyeplőt.

A most megvásárolt gazdag hagyaték történelmi, művelődéstörténelmi és nemzeti szempontból egyaránt felbecsülhetetlen értékű forrás. A történelmi korszakváltásainkat dokumentáló kútfőket a híres Afrika-vadász, Széchenyi Zsigmond és felesége mentette meg a második világháború, a kitelepítés, az internálás, majd a többszöri költözködés nehézségei között. Köszönet illeti őket áldozatos és felelősségteljes gondosságukért és köszönet illeti a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumát, hogy lehetővé tette számunkra a dokumentumok megvételét a nemzeti bibliotéka alapításának 200. évfordulója küszöbén. Az új anyag kiegészíti az Országos Széchenyi Könyvtár eddigi törzsgyűjteményét, a Magyar Tudományos Akadémia Széchenyi István-hagyatékát és a Magyar Országos Levéltár iratait, főleg a 20. századra vonatkozóan. Elsőrangú forrás a család 20. századi történetének kutatásához vagy az egyre nagyobb érdeklődésre számot tartó arisztokrata életmód kutatásához is.

(Megjegyzés: Az Országos Széchenyi Könyvtár alapítója, gróf Széchenyi Ferenc két „é”-vel írta a nevét. A család tagjai is többnyire ezt a változatot követték, kivéve Istvánt és Zsigmondot, bár egy időben ők is Széchenyinek írták magukat.)

Fülep Katalin

Az OSZK tudományos munkatársainak kutatási témái

GYŰJTEMÉNYFEJLESZTÉSI FŐOSZTÁLY ÉS NEMZETI BIBLIOGRÁFIAI KÖZPONT

Szabó Anna, Hungarika Dokumentációs Osztály

Jonh Paget and the Hungarian agriculture of the 19th century – publikáció előkészítés

Sobor András, MNB Sajtórepertórium Szerk.

Gvadányi József Egy falusi nótáriusnak budai utazása című műve sajtó alá rendezése az RMKT XVIII. századi sorozata számára

Nagy Anikó, Periodikafeldolgozó Osztály

1. a periodikumok aktuális problémái (tipológia, alakiség)
2. az IKB – Magyar Periodika Adatbázis feldolgozó kézikönyvének kiegészítése, karbantartása
3. a KSZ/3. Bibliográfiai leírás. Időszaki kiadványok szabályzattervezet 1. Változatának elkészítése

Gál Julianna, Hungarika Dokumentációs Osztály

Gál István irodalomtörténész (1912–82) hagyatékának feldolgozása Gál Ágnessel együtt

Gál Ágnes, Hungarika Dokumentációs Osztály

Gál István irodalomtörténész (1912–82) hagyatékának feldolgozása, Gál Juliannával

Hargitai Gáborné, Gyarapítási Osztály

A magyarországi bolgár kertészek letelepedése és hazai fogadtása: bibliográfia

KÜLÖNGYŰJTEMÉNYI FŐOSZTÁLY

Kastaly Beatrix, Restauráló Osztály

Megelőző állományvédelmi és restaurálási eljárások értékelése és alkalmazása

Tóth Zsuzsanna, Restauráló Osztály

Csatok és veretek könyvtáblákon

Peller Tamás Károly, Restauráló Osztály

Iratokon található viaszpecsétek restaurálási lehetőségei

Farkas Csilla, Restauráló Osztály

A színes, keményítés előzékpapír előfordulása, Poncolt metszések és oromszegőfajták

Mikesy Pongrácné, Restauráló Osztály

Vasgallusztinta okozta károsodás folyamata, kísérletek a károsodás megszüntetésére

Meggyesfalviné Ádám Ágnes, Restauráló Osztály

A OSZK kódexállományának állapotfelmérése

Berkes Katalin, Régi Nyomtatványok Tára

Az antik szerelmi regény és novella nyomai, hatása és tükröződése a XVI–XIX. századi magyar szerzők gondolatvilágában. Analitikus elemzés és a téma bibliográfiai és kiadástörténeti feltárása.

R. Kelemen Éva, Zeneműtár

A zeneművek gépesített feldolgozásához szükséges szabályzatok kidolgozása

- Török Enikő**, Térképtár
Források a Széchényi-térképgyűjteményről
- Pászti László**, Térképtár
Széchényi Ferenc hadtörténelmi vonatkozású kéziratos képei
- Káldos János**, MEK-Kézirattár
Historia ecclesiastica Transylvano-Unitaria címen ismert mű kiadása
- Kis Domokos**, Színháztörténeti Tár
Uránia Magyar Tudományos Színház
- Perger Péter**, RMNy
Fehér foltok a Tótfalusi betűk történetében
- Kertész Balázs**, Kézirattár
Laskai Osvát prédikációi
- Méry Tünde**, Kézirattár
A szlovákiai magyar irodalom forrásbázisa az OSZK gyűjteményében
- Földesi Ferenc**, Kézirattár
Lázár János levelezése
- Stemler Ágnes**, RmNy
Mátyás Flórián nyelvészeti tevékenysége és nyelvtörténeti szótára

TÖRTÉNETI INTERJÚK TÁRA

- Simándi Irén**, Történeti Interjúk Tára
A SZER Reflektor című műsorának elemzése és összehasonlítása a korabeli magyar sajtóval 1951–62 között.

OLVASÓ ÉS TÁJÉKOZTATÓ SZOLGÁLAT

- Somogyváry Gyula**, OTSZ
Alkalmi beszéd Magyarországon
- György Béla**, OTSZ
A romániai Országos Magyar Párt története
- Szeli Valéria**, OTSZ
Croatica az OSZK állományában
- Elekes Irén**, OTSZ
A nő és a társadalom (1907–1913) című folyóirat repertóriumának elkészítése. Módosulás: A nő (1914–1928) című lap repertóriumának elkészítése
- Lázár Istvánné**, OTSZ
A Nemzetőr, mint a magyarságtudat megjelenítője
- Farkas Viktória**, OTSZ
A haditudósítás és a tábori újságok története az első és a második világháborúban
- Dallos Eszter**, OTSZ
A Magyarországon magyar és idegen nyelven megjelent valamint a külföldi hungarika hírlapok és folyóiratok lelőhelyjegyzéke a budapesti könyvtárakban. 1850–1952. Anyaggyűjtés, adatbevitel

Dr. Beck Ivánné, OTSZ

A szomszédos országok magyar nyelvű időszaki kiadványainak bibliográfiája 1945–1990

Boka László, OTSZ

A divattól a kultuszig. Sütő András életművének magyarországi recepciója.

Rohács Iván, Elektr. Dok. Osztály

Petőfi Sándor személyi bibliográfiájának elkészítése

Koós Balázs, Nemzetközi csere

Káldi György kéziratban fennmaradt bibliafordításának betűhű átirása

A Gyűjteményfejlesztési Főosztály és Nemzeti Bibliográfiai Központ 2001. évre megfogalmazott programja

Kiemelt feladatok

- Kiemelt feladat a főosztály valamennyi gyarapítási és a törzsgyűjteményt feldolgozó területén (Kötelezpéldány Szolgálat, Gyarapítási Osztály és Nemzetközi Csereszolgálat, Könyvfeldolgozó Osztály, Szakozó Osztály, Periodikafeldolgozó Osztály) az AMICUS integrált rendszerre való átállás, a 2000-ben megkezdett belső oktatási és tesztelési feladatok ellátását, a szükséges szabályzatok kidolgozását követően. A feladat megoldásához szükség van a jelenlegi munkafolyamatok fokozatos átszervezésére annak érdekében, hogy a dokumentumok beérkezésével egyidőben azok minimális azonosító adatai a rendszerbe kerüljenek, és ez által nyomon lehessen követni további útjukat egészen a raktárakba, illetve a megfelelő segéd- és kézikönyvtárakba kerülésükig.
- Másik, az országos könyvtári rendszert érintő kiemelten fontos feladat a retrospektív katalógus, illetve nemzeti bibliográfia adatbázisba szervezése (retrospektív konverzió), amelynek érdekében kormányzati és/vagy nagy léptékű pályázati támogatás elnyerése szükséges. Ugyanilyen fontos a már az AMICUS-ban lévő bibliográfiai rekordok honosítása (ellátásuk OSZK példányadatokkal és raktári jelzetekkel), hogy mind az on-line olvasói katalógus, mind a MOKKA számára releváns információk legye-

nek elérhetőek. Ezzel egyidejűleg kell gondoskodni a besorolási adatok fájljainak (authority fájlok) létrehozásáról és hozzáférhetővé tételéről.

Vonatkozik ez az időszaki kiadványok katalógus- és bibliográfiai célú számbavételére, beleértve a kurrens (élő) periodikumok és a retrospektív anyag adatainak rendelkezésre bocsátását.

- A szervezeti felépítésében stabilizálódott főosztály valamennyi egysége elkészíti és folyamatosan karbantartja a tevékenységéről, szolgáltatásairól az Interneten az OSZK honlapján hírt adó weblapokat.
- Felgyorsul a főosztályon folyó, a Könyvtári és Szakirodalmi Szabványosítási Bizottság által meghatározott szabványosítási tevékenység, csakúgy, mint a nemzetközi munkálatokban való részvétel.

Gyűjteményfejlesztés

Célunk továbbra is a kötelezpéldányok (kb. 2 millió dokumentum) teljes körű begyűjtése, szükség esetén reklamálása, átvétele, nyilvántartása és elosztása az arra jogosult könyvtárak között. Az OSZK-ban maradó példányok esetében először sor kerül a tipológiai problémák minél egységesebb és gyorsabb tisztázására, majd a dokumentumok irányítására a megfelelő feldolgozó területekre. Mindemellett, a Főlépélpéldány Központ és a Tárolókönyvtár megszüntetése kapcsán foly-

tatni kell a Hold utcai, valamint a Rákospalotai egysebben lévő régi, többnyire egyházi tulajdonú anyagok átválogatását, az OSZK gyűjtemény hiányainak pótlását, illetve annak minőségi cseréjét. Megoldásra vár a VIII. szinten tárolt könyvek és időszaki kiadványok folyamatos feldolgozása is.

A külföldi hungarikumok gördülékenyebb és teljesebb gyűjtésének érdekében bővíteni kívánjuk kapcsolatrendszerünket a hazai külképviseletekkel, a külföldi magyar követségekkel, külföldi magyar intézményekkel és könyvtáraikkal, a külföldön élő magyarok egyesületeivel és szervezeteivel. Fel kívánjuk gyorsítani a Gyűjteményfejlesztési Bizottság munkáját, nemcsak azért, hogy a *Gyűjtőköri szabályzat* jelenleg még tisztázatlan kérdéseit megoldjuk, hanem annak érdekében is, hogy véglegesítsük a gyűjtőköri együttműködést más intézményekkel, és hogy tisztábban lássuk a helyi és a távoli hozzáférésű elektronikus dokumentumok számbavételének, nemzetközi azonosító számmal vagy kóddal való ellátásának, valamint e dokumentumok megőrzésének jövőbeni stratégiai megoldásait.

A beérkezett kötelezpéldányok alapján készül az országos könyvstatisztika a KSH Számítóközpontja számítógépes feldolgozásához. Külön feladat a számos kulturális pályázathoz a kiadók számára hiteles igazolás kibocsátása arról, hogy korábbi kiadványaikat kötelezpéldányként megküldték az OSZK-hoz.

A 2000 végén történt újabb belső átszervezést követően, a korábban önálló Cédulasokszorosító csoport a Gyarapítási Osztály keretében folytatja tevékenységét, melynek legnagyobb része az állományi hiánypótlásokhoz, naplók nyomtatásához és a különgyűjtemények igényeinek megfelelő katalóguscédula ellátásból áll.

Az ISSN/ISBN/ISMN számrendszerek gondozása

2001-től bevezetjük Magyarországon a kották nemzetközi azonosító számrendszerének (ISMN = International Standard Music Number) gondozását. A 2000-ben végzett felmérések és statisztikai adatok birtokában szerződkötésre került sor az International Standard Music Agency-vel és felvettük a kapcsolatot a Zeneműkiadók Szövetségével.

Megoldást kell találnunk az ISBN számtartományok nyilvántartásának számítógépes támogatására, a kiadói adatbázisnak az AMICUS-ban való építésére. Tervezzük az ISBN-nel kapcsolatos külső adatszolgáltatás reformját: egyrészt a minél korábbi adatfelvétel érdekében, másrészt a kiadott számokhoz tartó

zó kiadványok reklamálási rendszerének hatékonyabbá tételéhez. Folytatjuk az adatszolgáltatást a számrendszereket gondozó nemzetközi központok számára, és aktívan részt veszünk az éves konferenciák munkájában.

Állományfeldolgozás

A **Könyvfeldolgozó Osztály** legfontosabb feladata a kurrensen érkező, illetve a retrospektív beszerzésből adódó anyag folyamatos feldolgozása az on-line katalógus számára. Ennek során elvégzi a kötelezpéldányként beszolgáltatott könyvek tipológiai elbírálását, majd rendelési tételeket készít az AMICUS-ban egyrészt az állományba kerülő könyvekről, tankönyvekről, jegyzetekről, másrészt a Könyvtárellátó Közhasznú Társaságtól (KELLO) érkezőkről, irányítja a könyvanyagot a feldolgozói futószalagokra, az egyes tárukba, részlegekbe, illetve a raktárba. (E feladatokat mindaddig a Könyvfeldolgozó Osztály látja el, amíg az AMICUS-ban megvalósítható lesz a kötelezpéldányok azonnali számbavétele és az elosztás regisztrálása, illetve a gyarapítási modul teljes körű használatba vétele.) Vonatkozik mindez a külföldi megjelenésű könyvekre, amennyiben a KFO KATAL adatbázis AMICUS-ba konvertálására sor kerül. A külföldi könyvekben szereplő hungarika részdokumentumok feldolgozását, valamint a külföldi sorozatok főtételeinek bevitelét csak ezután lehet elkezdni. Ahhoz, hogy erre minél rövidebb időn belül sor kerüljön, anyagi forrást (pályázati támogatást) kell elnyerni.

Az osztály gondozza az OSZK honlapján megjelenő „Címjegyzék az OSZK legújabb hazai könyvszerzeményeiről” c. tájékoztatót.

Karbantartja az 1991 előtt megjelent könyvek olvasói és szolgálati leíró (betűrendes) és számrendes cédulakatalógusokat, gondoskodik az utalók elkészítéséről, valamint a felmerülő hibák folyamatos javításáról.

A **Periodikafeldolgozó Osztály** a 2001. év első felében a periodikumok érkeztetését és feldolgozását még az eddigi módszerekkel végzi: érkeztetés a hagyományos kardex-nyilvántartásban, feldolgozás az IKB – Magyar Periodika Adatbázisban és az IKBK – Külföldi Periodika Adatbázisban. Minthogy 2000 októberében az osztály megkapta az időszaki kiadványok tételeinek HUNMARC konverziójához szükséges dokumentációt, adatbázisaiban elvégzi azokat a szükséges módosításokat, amelyek lehetővé teszik az eddig rögzített adatok HUNMARC formátumú kezelését. Ezt a munkát nem csupán a megvalósulás

előtt álló integrált feldolgozás, az AMICUS-hoz való csatlakozás teszi sürgetővé, de meg kívánjuk valószínűsíteni az időszaki kiadványok tételeire is a szolgáltatások közül eddig hiányzó HUNMARC letöltési lehetőséget is más könyvtárak számára. Azokban a munkafolyamatokban, amelyek 2001-ben már az új számítógépes rendszerben végezhetők, szükség van az áttérés előkészítésére, az AMICUS különböző moduljainak megismerésére, a szabályzatok kidolgozására és a belső képzésre.

A Katalógizáló csoport folyamatosan regisztrálja az állományadatokat a szolgálati katalógusban és előkészíti az egységeket raktári elhelyezésre. Folytatja a korábbi Kortörténeti Különgyűjteményből a nagyraktárba átvett periodikumok feldolgozását, rekatalógizálását, és beépítését a törzsgyűjteménybe. A rekatalógizálást az esetek egy részében restaurálásnak kell megelőznie, és minden esetben mikrofilmezésnek kell követnie.

Kurrens nemzeti bibliográfiai munka

A Magyar Nemzeti Bibliográfia. Könyvek Szerkesztősége, Új Periodikumok Szerkesztősége az AMICUS-ban, illetve az IKB – Magyar Periodika Adatbázisban feldolgozott kiadványokból a bibliográfiai gyűjtőkörébe tartozó tételeket kijelöli, megszerkeszti a kiadványok kéziratát, és azokat nyomdakész kéziratként sokszorosításra átadja a Kiadványtárnak. Az Időszaki Kiadványok Repertórium Szerkesztősége építi az IKER adatbázist. Folyamatosan szerkeszti a repertórium füzetek kéziratát. Ha az AMICUS-ban megoldható lesz az időszaki kiadványokban megjelenő részdokumentumok feldolgozása, a Szerkesztőség megteszi a csatlakozáshoz szükséges lépéseket, valamint előkészíti az MSZ 3424/12 szabvány szerinti feldolgozást. Ha erre 2001-ben nem lesz mód, akkor az OSZK egyéb adatbázisaival egységes lekérdezési felületet dolgoz ki, valamint meg kívánja oldani a HUNMARC adatcsere-formátum adaptálását. Ez utóbbi elvezethet a régóta tervezett országos közös cikkbibliográfia megvalósításához.

Mindhárom szerkesztőség gondozza az MNB-k CD-ROM-on megjelenő változatainak kiadását, a Könyvek szerkesztősége a floppy kiadás terjesztését is.

Hungarika dokumentáció

Tovább épülnek a hungarika adatbázisok: Hungarika Információ, Hungarika Névkataszter, Hungarika

WWW. Az adatbázisok alapján készülnek a Magyar Nemzeti Bibliográfia. Külföldön Megjelenő Hungarikumok éves kötetei, és folyamatban van e kiadvány elektronikus kiadásának fejlesztése az OM támogatásával. Kiemelt feladat a fejlesztések terén a Hungarika Információ integrált adatbázisa számára a HUNMARC formátum definiálásának és konvertáló programjának befejezése a millenniumi pályázat keretében. A tervek között szerepel a Hungarika Névkataszter angol nyelvű verziójának kidolgozása. Sor kerül a Hungarika Névkataszter háttérdokumentumainak digitális archiválására, valamint az adatbázis kapcsolódási pontjainak feltérképezésére és felépítésére. Az adatbázisok építését – hálózati adatközlésre alkalmas – a webfelületekre kihelyezett űrlapok segítik.

Retrospektív nemzeti bibliográfiák

Folytatódnak a Magyar könyvészet 1921–1944. VIII. kötet munkálatai. A kötet három részből áll. Tartalmazza a könyvészet betűrendes mutatóját (a tételek besorolási adatát a hozzá tartozó címmel és lelőhellyel, a személynevek, testületi nevek és földrajzi-közigazgatási nevek tárgyi mutatóteteleit, illetve a szükséges utalókat), közli az I–VII. kötet hibás tételeinek javításait; valamint – pótlásként – leírja a kötetek megjelenése után ismertté vált tételeket.

Retrospektív konverzió

Magyar nemzeti bibliográfia, az 1801–1920 között megjelent nyomtatványok

A 2000-ben kimunkált koncepció alapján megkezdje az 1801–1920 között Magyarország területén, illetve magyar nyelven bárhol megjelent könyvek bibliográfiai tételeinek adatbázisba szervezését. Az adatbázis célja az, hogy OSZK vonatkozó állományának katalógus-konverziója mellett, hálózaton elérhető, hitelesített nemzeti bibliográfia alaprekordot szolgáltasson egyrészt a korszakra vonatkozó tudományos kutatás, másrészt a hazai és a külföldi könyvtárak retrospektív katalóguskonverziói számára. Lásd még a *Kiemelt feladatok*-nál

Egységesített besorolási adatok

További feladat a HOKOM adatbázisban szereplő egységesített besorolási adatok elemeinek további bővítése az OSZK retrospektív konverziója elképzeléseinek megfelelően.

2001. ÉVI TERVSZÁMOK

Kötelesspéldány Szolgálat

Kötelesspéldányok fogadása, naplózása, elosztása, reklamálása, továbbítása az OSZK gyűjteményekbe	2 000 000 db
---	--------------

Gyarapítás

Könyvek	Kötelesspéldányok és többedik példányok beszerzése		30 000 kötet
	Kurrens külföldi beszerzés és retrospektív hiánypótlás		3 000 kötet
Időszaki kiadványok	Kurrens kötelesspéldányok	5 500 cím	7 500 évfolyam
	Kurrens kötelesspéldányok többedik példányai	350 cím	400 évfolyam
	Kurrens külföldi beszerzés	900 cím	1 200 évfolyam
	Retrospektív beszerzés		400 évfolyam
Egyéb dokumentumok			35–40 000 tétel

Cédulasokszorosítás

Adatbevitel szövegszerkesztővel	25 000 tétel
Sokszorosítás Canon gépeken	150 000 cédula
Listák készítése Canon gépeken	15 000 oldal
Nyomatás lézernyomtatón	100 000 db

Könyvfeldolgozás

Magyar ISBN Iroda

Könyvek, térképek ISBN-nel való ellátása, a számok ellenőrzése	21 000 szám
Új kiadói azonosítók kiutalása	200 szám
ISBN katalógusok építése, cím szerint	16 000 cédula
szám szerint	20 000 cédula

Tipológiai minősítés, válogatás, kardexelés, feldolgozásra indítás

Főanyagból és bér munkából	10 000 mű
Csoportos anyagból	700 mű
Periodikumokból, ajándékból, vételből	100 mű

Érkeztetés, állománybavétel

Rendelési tételek készítése (főanyag, tankönyv és jegyzet)	13 500 tétel
kötelesspéldányok és többedik példányok	30 000 kötet
Külföldi és hazai retrospektív anyag	3 000 mű

Katalogizálás

Kötelesspéldányok és KELLO anyag	10 000 mű	12 000 tétel
Részdokumentumok	3 000 részdok.	3 000 tétel
Sorozatok	200 új cím	200 tétel
Tankönyv, jegyzet	2 500 mű	3 200 tétel
Külföldi és régi magyar anyag	3 000 mű	3 500 tétel
Összesen:	18 700 mű	21 900 tétel

Cédulakatalógusok szerkesztése

Revíziós munkák	3 200 cédula
Beosztás a lezárt katalógusokba	5 000 cédula

Lemaradások:

ISBN számrendes katalógusba beosztásra vár	10 000 cédula
Feldolgozásra indításra vár	500 mű
Érkeztetésre és állományba vételre vár	1 000 mű
Kötelesspéldányokból feldolgozásra vár	2 200 mű
Analitikus feldolgozásra vár	3 400 részdok.
Tankönyv, jegyzet anyagból feldolgozásra vár	1 600 mű
– revízióra vár	7 600 mű
Külföldi és régi magyar anyag részdokumentumai	9 000 részdok.
– sorozati főtétel	4 150 tétel

Időszaki kiadványok feldolgozása

Érkeztetés

Érkeztetés, kardexelés, jelzetelés	6 000 cím	120 000 részegység
------------------------------------	-----------	--------------------

Magyar ISSN Iroda

Új ISSN megállapítása	1 200 cím
Nemleges ISSN minősítés	160 cím
ISSN pótlása, javítása	1 900 cím
Új rekord bevitele az ISSN adatbázisba (előzetes és kiadvány alapján)	1 200 tétel
Rekordvéglegesítés, -módosítás	1 000 tétel
Távoli hozzáférésű elektronikus időszaki kiadványok számbavétele és ISSN-nel történő ellátása	200 tétel

Bibliográfiai és katalóguscélú feldolgozás

Katalogizálás

Új kiadványok feldolgozása (kurrens beszerzés)	1 800 cím
Új kiadványok feldolgozása (inkurrens beszerzés) a szolgálati katalógus alapján	300 cím
Javítás, módosítás, lezárás	2 000 tételben
Aktualizálás	5 000 tételben
Ideiglenes tételek rendbe hozása alapján	1 500 tételben
Tételek módosítása a HUNMARC formátumra való áttéréshez	7 000 tételben

KIADVÁNYAINKRÓL

Magyar Nemzeti Bibliográfia. Külföldön Megjelenő Hungarikumok. Könyvek, Új periodikumok 1997. évi kötet

Az alábbiakban közöljük a kiadvány bevezetőjét.

A „Magyar Nemzeti Bibliográfia. Külföldön Megjelenő Hungarikumok. Könyvek, Új periodikumok” (MNB KMH K) évente jelenik meg. Az országhatáron túl közreadott, magyarországi könyvtárak állományában megtalálható, ötéves időhatáron belül önállóan megjelent hungarika könyvek, valamint a gyűjteményes kötetek vonatkozó részdokumentumainak válogatott bibliográfiai tételeit tartalmazza. Továbbá közli a tárgyidőszakban, a határokon túl megjelent folyóiratokban található magyar és idegen nyelvű könyv- és hanglezemismertetéseket (magyarországi és külföldi magyar szerzők műveiről, valamint a magyar vonatkozású publikációkról, a megjelenési helytől és a hazai könyvtárakban való előfordulásuktól függetlenül), továbbá a hazai megjelenésű, nem magyar szerzőkre vonatkozó recenziókat is felöleli. Az ismertetések leírása mindenkor az ismertetett mű leírásával kezdődik. A kötet felelős szerkesztője Orvos Mária és Szerb Judit.

HU ISSN 1219-8536

MAGYAR NEMZETI BIBLIOGRÁFIA KÜLFÖLDÖN MEGJELENŐ HUNGARIKUMOK

KÖNYVEK, ÚJ PERIODIKUMOK

Közreadja
az Országos Széchényi Könyvtár

8. ÉVF.

KÖNYVEK, ISMERTETÉSEK 1-1607. TÉTEL
ÚJ PERIODIKUMOK 1-21. TÉTEL

1997.

Megjelent a Régi Magyarországi Nyomtatványok harmadik kötete

Régi Magyarországi Nyomtatványok 3. köt. 1636–1655. Res litteraria Hungariae vetus operum impressorum. 3. tom. Szerk. HELTAI János. Bp. 2000. Akadémiai Kiadó.

A RMNy-csoport sokévi munkája, széles körű kutatása eredményeképp megjelent a Régi Magyarországi Nyomtatványok c. bibliográfia harmadik kötete.

A 17. század irodalmával, tudomány- és művelődéstörténetével foglalkozó szakemberek számára

nélkülözhetetlen könyvtörténeti kézikönyv az 1636–1655 közötti korszak 992 hazai ill. magyar nyelvű kiadványát írja le, mintegy 400-zal többet, mint amit Szabó Károly a Régi Magyar Könyvtár első és második kötetében regisztrált. A kötet szerkezetében,

igényességében is szerves folytatása az 1971-ben megjelent és akadémiai díjat kapott első, valamint az 1983-ban megjelent második kötetnek. Felépítése is változatlan, az előzőeket követve időrendi, azon belül a nyomdahelyek betűrendje a meghatározó. A rövid bibliográfiai leírás után következik a mű tartalmi, műfaji megjelölése, az ajánlás, előszó, függelék ismertetése, a főrész beosztásának részletezése, a variánsokra, szövegkiadásokra, kapcsolódó tételekre való utalás, az ismert példányok lelőhely szerinti felsorolása a kötetek teljességének jelölésével. A szerkesztők minthogy autopszia alapján dolgoztak, még azt is jelzik, hogy eredeti hiányában mely könyvtár példányáról készült az OSZK számára fotómásolat.

A tételleírások olyankor valóságos kis tanulmánnyá bővülnek, és nemcsak a könyvtörténészek számára „izgalmas” olvasmányok. A szerzők egyrészt pontos irodalmi hivatkozással összefoglalják a műre, szerzőre, kiadásra vonatkozó legfontosabb kutatási eredményeket, másrészt igyekeznek minden adatot ellenőrizni. Bizonyítják vagy cáfolják egy-egy példány alapján nem ismert mű megjelenését. Igyekeznek megállapítani a töredékek esetében a szerző személyét, a mű eredeti szövegét, a nyomtatás körülményeit, a többi kiadással való kapcsolatát, az impresszumadatok nélküli vagy hamis nyomdahellyel megjelenő műveknél pedig a nyomtatás helyét, idejét és nyomdászát. A gondos vizsgálódások eredményeképp az Appendixben 59 tételt sorolnak fel, amelyeket a szakirodalom eddig tévesen tulajdonított az adott korszakba tartozó RMK-nak, ezek közül 28-ról a betűtípusok és nyomdai díszek alapján megállapították, hogy külföldi nyomtatvány, a többi vagy tévesen feltételezett kiadvány vagy 1655 utáni.

A hasonló igényességgel és precizitással készült mutatók a kutatók számára nagy segítséget jelentenek, sok szempontú feltárást tesznek lehetővé:

1. Címlapfotók: a kötet gyűjtőkörébe tartozó minden, példányból ismert nyomtatvány címlapjáról vagy ha az nem maradt fenn, egy mintalapról kicsinyített fotómásolat készült, megkönnyítve ezzel az egyes kiadások azonosítását, meghatározását.
2. Térkép az 1635–1655 között Magyarországon működő nyomdahelyekről.
3. Nyomdahelyek mutatója időrendben.

4. Nyomdamutató a helységek és nyomdászok betűrendjében.
5. Személynévmutató azokról az 1701 előtt élt személyekről, akik a tételleírásban vagy címben szerepelnek.
6. A helynévmutató az 1701 előtti eseményekkel kapcsolatos földrajzi neveket és a tételben ezekhez kapcsolódó intézményeket sorolja fel (névvariációkkal együtt!). Utalások találhatóak azokra a személyekre, akik ott születtek vagy működtek.
7. A címmutatóban az ismert szerzőjű és ismeretlen szerzőjű címek egyaránt megtalálhatók.
8. Az incipitmutató a tárgyalt nyomtatványokban található magyar nyelvű énekek és versek kezdősorát tartalmazza, közli a szakirodalom alapján megállapítható szerző nevét, utalással a szövegek és dallamok kiadástörténetére.
9. A tárgymutató több mint 116, a korabeli fogalmakat is figyelembevevő tárgyszó alá sorolja a műveket.
10. Nyelvmutató.
11. Könyvtárak mutatója: a kötetben 164 könyvtár állományának RMK példányait regisztrálták.
12. Fontosabb bibliográfiák konkordanciája (Szabó Károly, Sztripszky Hiador, Caplovic, Knihopis Nögler, stb.).

Az irodalom- és művelődéstörténeti, könyvészeti szempontból jelentős, sok új eredményt hozó kötetet egy jól együttműködő munkaközösség készítette, amelynek több tagja *Borsa Gedeon* „iskolájában” az előző két kötet munkálataiban is részt vett. A tételleírások *Heltai János*, az időközben elhunyt *Holl Béla*, *Pavercsik Ilona* és *Vásárhelyi Judit* munkáját dicsérik. A mutatókat ugyancsak ők, valamint *Ecsedy Judit* és *Dörnyei Sándor* készítette. *Käfer István* a biblikus cseh nyelvű anyag feldolgozásában volt a szerzők segítségére. *Ecsedy Judit* a román nyelvű cirill betűs kiadványokat gondozta és ő határozta meg a hamis impresszummal megjelent művek nyomtatási helyét és javította a korábbi szakirodalom téves nyomdai meghatározásait. A címlapfotókat *Perger Péter* állította össze, s végül az egész kötet szerkesztésének nem kis feladata *Heltai Jánosé* volt.

Köszönet mindannyiuknak áldozatos munkájukért!

Velencei Katalin

A Magyar Irodalom és Irodalomtudomány Bibliográfiája 1990

Az alábbiakban közöljük a kiadvány bevezető részét.

A sorozat 1990-re vonatkozó kötete is gyűjtőkörében, feldolgozásmódjában, szerkezetében az eddig megjelent előző (1976–1989) évekre szóló köteteket követi.

A gyűjtés köre

A kötet a magyar irodalom és irodalomtudomány 1990-ben belföldön és külföldön megjelent kiadványainak adatait az alábbi körben közli:

- A magyar szépirodalom magyar nyelvű, könyv alakban közreadott művei, ide értve az irodalmi igényű memoárt és publicisztikát, önéletírást, levelezést, útleírást és ifjúsági irodalmat is. (Nem szerepelnek tehát az időszaki lapokban, hírlapokban, folyóiratokban, évkönyvekben és más kötetekben megjelent szépirodalmi alkotások: versek, elbeszélések.)
- Magyar szerzők színpadi műveinek magyar nyelvű színházi bemutatói, új bemutatói (a színmű nyomtatásban való közzétételére tekintet nélkül), ha a bemutatót kritika, recenzió kísérte.
- Könyvek, tanulmányok és cikkek a magyar irodalomtudomány és -történet köréből, ide értve a jelen irodalmi életének publicisztikáját, továbbá – az irodalomtudomány anyagaként – írók időszaki lapokban vagy tanulmánykötetekben megjelent önéletrajzi érdekű cikkeit, közleményeit, levelezését, riportokat, interjúkat, az irodalom és irodalomtudomány szereplőiről és eseményeiről szóló híradásokat és megemlékezéseket.
- Magyar szépirodalmi, ill. irodalomtudományi művek kritikái és recenziói.
- A magyar irodalomtudomány és -történet lexikális és könyvészeti segédletei, továbbá a rokon- és társtudományok, társművészetek anyaga; magyar irodalomtudományi érdekű művek – könyvek és cikkek – a filozófiai és történeti tanulmányok, a nyelvtudomány, a néprajz és folklór, végül az irodalom és a színház, zene, film, televízió, képzőművészet kapcsolata köréből.
- Függelékben: az egyetemes irodalomtudomány körében, magyar szakember tollából belföldön és külföldön megjelent művek: könyvek, tanul-

mányok, cikkek, ide értve az elő- és utószavakat és más kísérőtanulmányokat is.

A kötetben a megfelelő fejezetekben szerepelnek azok az utóbb felderített vagy kézhez kapott, 1976–1989 időszaki megjelenésű művek is, melyek a korábbi kötetekből bármilyen okból kimaradtak.

A gyűjtés az érdemi teljességet tűzte ki célul, anyagában válogatván és kihagyván a későbbi felhasználás szempontjából érdektelennek látszó tételeket. Nem terjedt ki a gyűjtés gépiratokra, kéziratokra, korlátozott forgalmú sokszorosítványokra és a miniatűr kiadványokra, amennyiben más kiadásban rendelkezésre állnak. Jelentőségükre figyelemmel szerepelnek a kötetben a gyűjtés körébe tartozó korábbi kiadású művek tárgyévi hasonmás kiadásai.

A bibliográfia szépirodalmi műveknek első, vagy ahhoz képest (új sajtó alá rendezés, új előszó, jegyzetek, illetve szerzői módosítás folytán) változott kiadását, kiadásait veszi számba. Mégis, felvételt nyert egyéb kiadás is, ha ahhoz 1990-ben közöltek kritikát, recenziót. A kiadás sorszámára való tekintet nélkül szerepelnek a szerzői gyűjteményes és kritikai kiadások, továbbá néhány ismert kiadói sorozat (pl. a Magyar remekírók) tárgyévi kötetei.

Irodalomtudományi és -történeti műveknek, tanulmányoknak több, vagy többedik kiadása is szerepelhet, vagy arra – különösen fordításban való megjelenés esetén – megjegyzés utal. Természetesen szerepel a bibliográfiában korábban folyóiratokban, hírlapokban közölt irodalomelméleti vagy -történeti tanulmányoknak, kritikáknak 1990-ben kötetben közzétett új kiadása (lévén az eredeti kiadás rendszerint nehezebben hozzáférhető).

A recenziók, kritikák mindig annak a műnek a leírásához csatlakoznak, amelyre vonatkoznak. A gyűjtők figyelmen kívül hagyták a napisajtóban közölt, tíz sornál rövidebb recenziókat, valamint a kereskedelmi jellegű ismertetéseket.

A kötet az Országos Széchényi Könyvtár Elektronikus-dokumentum Szolgáltató Osztályán, Dobó Katalin, Grusz Lászlóné, Parragi Márta, Pataki Gábor, Rohács Iván, Szendrei J. Zsuzsa közreműködésével készült.

MÚLTUNK ÖRÖKSÉGÜNK

Márai Sándor, olvasmányairól

Mostanában sokan olvassák az író *Márai Sándor* újra kiadott és régebben megjelent még hozzáférhető regényeit, naplóit, színdarabjait, esszéit, egyéb műveit. Keveset tudunk azonban az olvasó Márairól, bár naplóiban írt erről többször is. Ez a lényegében ismeretlen nyilatkozata 1937-ben jelent meg a *Kőhalmi Béla* által szerkesztett *Az új könyvek könyve* című összeállításban. Ebben – amint már többször leírtuk – 170 magyar író, művész, tudós vallott legkedvesebb olvasmányairól.

A szerkesztő Kőhalminak a következő kérdésre válaszoltak a megkérdezettek: „A világháború óta eltelt közel két évtized alatt mely művek voltak azok, amelyek hatása túlnőtt az úgynevezett *elolvasandó könyvek* hatásán, melyek azok, amelyeket függetlenül attól, hogy mennyit köszönhet nekik, szeret (újra meg újra visszatérő olvasmányok), melyek azok, amelyeket *trouvaille*-ként üdvözölt, volt-e köztük olyan, amelynek kívánatos, szükséges megrendülést köszönhetett? (Döntő olvasmány!)

Márai Sándor alábbi írása a szerkesztő itt közölt kérdésére küldött válasz:

„1. *Az irodalmat nem tudom egységeire bontani. Húsztól harmincéves koromig világképem kialakulására legnagyobb hatással a XIX. század prózaírói voltak.*

2 *Harmincéves elmúltam, amikor közelebb kerültem Goethehez, rajra keresztül a – főként görög – klasszikusokhoz. Ma ott tartok, hogy a legteljesebb szellemi kifejezés számomra a klasszikus vers. S egyáltalán, a líra.*

3. *Az eztáni írókról nem tudok még számot adni. A per, Proust és Joyce pere, még nem dőlt el.*

Márai Sándor”

Nem tudjuk, Márai miért írt aránylag ilyen röviden döntő könyvélményeiről, azonban úgy gondoljuk, hogy ez az elsősorban a lírai vonzódását bemutató tanulságos kis vallomás méltónak látszik arra, hogy a mai olvasók is megismerjék.

B. Gy.

KIÁLLÍTÁS

Gruber Béla festőművész emlékkiállítása

2000. december elsején Gruber Béla (1936–1963) festőművész magántulajdonban lévő műveiből az Országos Széchényi Könyvtárban megrendezett emlékkiállítást dr. Szabó Lilla művészettörténész nyitotta meg.

A kiállítás megtekinthető 2001. január hatodikáig.

NYUGDÍJASAINKRÓL

Beszélgetés dr. Vekerdí Józseffel, az Országos Széchényi Könyvtár nyugalmazott osztályvezetőjével kitüntetése alkalmából

Legrangosabb külföldi műfordítóknak kijáró indiai kitüntetésben elsőként részesült Bombay-ben 2000. november 17-én, becses magyar műfordításaiért a szanszkrit nyelvű irodalom köréből. Pompás ünneplés keretében nyújtotta át dr. Vekerdí Józsefnek, személyesen, M. M. Joshi úr, India szövetségi kultuszminisztere az indiai, nemzeti elkötelezettségű Modi Kala Bharti Alapítvány rangos kitüntetését. Huszonkét ország közül Magyarországot egyhangú szavazattal találták méltónak Indiában az öt évenként adományozott magas jutalomnak – a „Dayawati Modi Vishva Sanskriti Samman”-nak – az odaítélésére.

M. M. Yoshi, India kultuszminisztere átnyújtja a kitüntetést.

A kitüntetettől balra látható hölgyek:

J. B. Mehta, India energiaügyi minisztere és U. Kanoria,
a díj alapítójának leánya

– *Kedves Jóska! Engedd meg mindenképp előttem szívből gratulálnom volt kollégáid, „OSZK-sok” nevében indiai fényes kitüntetésedhez. Köszönöm, hogy hazatérteidet követően előszóiban megosztottad velünk ki-*

emelt ünnepi élményeidet. Közel ezerfőnyi közönség jelenlétében, számtalan újságíró, a sajtó, televízió élénk érdeklődése mellett, két további indiai miniszter társaságában borította a hagyományos indiai díszöltözékű miniszter a válladra a díszkendőt. A szanszkritnak most nagy kultusza van Indiában. Minek köszönhető ez?

– Indiában jelenleg az ország politikai és gazdasági függetlenségéért küzdő kormány van uralmon. Álláspontjuk sokban hasonló Németh László harmadik utas elgondolásaihoz. Ehhez kapcsolódik a nemzeti hagyományok tisztelete, ami kulturális téren az indiai szellemi életet három évezreden át alapvetően befolyásoló szanszkrit irodalom fokozott megbecsülését és a hindu vallási hagyományok változatlan életben tartását jelenti. Így érthető, hogy Delhiben fokozottan értékelték szerény tevékenységemet, amelynek során a szanszkrit irodalom színe-javát magyar fordításokban és tanulmányokban ismertettem, és ezért mondta Joshi miniszter – az irányzat nagy tekintélyű ideológusa: „We are proud of Hungary”, büszkék vagyunk Magyarországra.

– *Az európai nyelvek körében egyedül a magyar fordítások tudják pontosan követni az eredeti szanszkrit versformákat?*

– A göröghöz és a latinhoz hasonlóan, a szanszkrit is időmértékes versformákat használ, hosszú és rövid magánhangzók megkülönböztetésével, és egyedül a magyar nyelv alkalmas ennek pontos visszaadására.

Például:

erdők árnya a fák tövében feketedik, felhő-ruhát ölt az ég. Szanszkritul: Méghájir méduram ambaram, vanabuvah sjámász tamála drumájir/, tá-tá-tá-ti-ti tá-ti-tá, ti-ti-ti-tá, tá-tá-ti tá-tá-ti-tá.

Erre a bravúrra más nyelv képtelen. „Sorompóba lépésem” óta kizárólag formahű szanszkrit versfordítások jelentek meg magyar nyelven.

– Műfordítással az 50-es években kiadói felkérésre kezdél foglalkozni.

– A prózai műveket (meséket, legendákat) magam fordítottam. Verses művekről eleinte prózai nyersfordításokat adtam át versbe szedésre legkiválóbb műfordító költőinknek: Weöres Sándornak, Rab Zsuzsának, stb., akik örömmel vállalták a feladatot. Ugyanúgy perzsa nyelvből készült nyersfordításaimat gyönyörűen verselte meg Vas István. Amikor Bombay-ben elszavaltam Weöres csodálatos sorait, skandálva magyarul és szanszkritul: Szekfüviráglehet-zuhatagos, örömillatu, délövi szélben/ Lalita-lavangalata parisilana-kómala-malaja-szamíré/, a hallgatóság elragadtatott tapsban tört ki. Azonban később saját magam fordítottam rögtön verses formában a költeményeket, hogy az eredeti gondolatokat minél világosabban tudjam érzékeltetni. Például a világteremtő Siva istenről szóló himnusz Weöresnél: Karja és szárnya eget-földet olvaszt, ugyanez nálam: Keze pörölye a világ-kohóban/ kikovácsolta az eget s a földet. Az elefántfejű Ganésa isten, a tudomány és művészet indiai istene, a jelek szerint kegyesen tekintett vállalkozásomra.

– *1957-ben Téged is letartóztattak, börtönbüntetést szenvedtél. Mit róttak föl bűnödül? A börtönévek során mi módon tudtál szanszkritből fordítani?*

– Amikor a forradalom leverése után megkezdődtek a deportálások a Szovjetunióba, az egyetemisták memorandummal fordultak Nehruhoz, segítségét kérve. Ezt én juttattam el az indiai követségre. Izgatás címén ítétek három évre. Súlyosbító körülmény volt, hogy egy emlékül kapott görög egyfillérest találtak nálam, és e valutarejtegetésem imperialista lelkülem bizonyítékául szolgált.

A börtönben viszont jó dolgom volt. Néhai Tőkei Ferenc barátom az Európa kiadónál segített, akin tudott, és érdekemben antedatált szerződést készített Kálidásza műveinek fordítására; ezen a címen tudott a börtönbe könyveket küldeni részemre.

– *Vélném, hogy művek fordítása esetenként a szellemi szabadság határait tágítja, máskor viszont nagyon is korlátozó alkotásmód. Ehhez képest Te szórakozásnak mondd a műfordítást és örömnék.*

– Nem vagyok költő, életemben egyetlen saját verset sem írtam. Így nem vonatkozik rám Áprily gyönyörű verse Károlyi Gáspárról: „Alkotni könnyebb. A szellem szabad./ A képzelet csaponghat szerteszt.../ A fordítás – a fordítás alázat.” Én nem éreztem ezt.

Számomra a fordítás szórakozás volt, mint a rejtvényfejtés. Élveztem, ha telitalálatnak éreztem egy-egy sort. Pl. a női nem dicsérete: Csábkenetektől csillog a teste,/ gyöngykoszorúkkal reng buja keble,/ színarany ékszer csördít a lába,/ nincs, ki a nőnek ellene állna/ kunkuma-panka-kalankita-déhá, stb./.

– *Szanszkrit mellett Te a cigány nyelvvel is foglalkoztál.*

– A cigány a szanszkrit leánynyelve. Három évtizeden át jártam a cigánytelepeket, megtanultam valamennyi magyarországi cigány nyelvjárást, utolsó pillanatban gyűjtöttem fel meséiket. Mindig jól éreztem magamat az egyszerű cigány emberek körében, a putrik előtt a földön ülve, a férfiakkal egy bögréből iddogálva. Történetük kutatását szanszkrit nyelvtudásom segítette elő. Mindezek következtében én lettem az egyetlen cigánykutató, aki egyrészt nem íróasztal mellől, hanem közöttük időzve ismerkedtem meg nyelvükkel és folklórukkal, másrészt kellő filológiai felkészültséggel rendelkezve, az ókori szanszkrit forrásokig visszamenőleg tudtam nyomon követni a sajátos cigány életforma alakulását.

– *Értékes s különösképpen az egységes magyar kultúra ápolása terén évtizedeken át kifejtett, emlékezetesen eredményes munkásságodért – reméljük – itthon is rég megérdemelt hálaiban, kitüntetésben részesülsz. Köszönöm a beszélgetést.*

Riporter: Juhász András

Legyünk százévesek!

Beszélgetés dr. Herke Rózsával

„A stabilitást nőtisztviselőink biztosítják. A férfiakat néhány évi szolgálat után más munkára hívják íróasztaluk mellől, a nők azonban helyükön maradnak s továbbviszik a könyvtári tradíciót.”

Ezeket a személyes hangú sorokat könyvtárunk legendás főigazgatója Fitz József vezette papírra 1940-ben. A hivatalos éves beszámoló számaival, elemzéseit egészítette ki ezzel a megjegyzéssel. Valóban: jól felkészült, a könyvtárosi pályát élethivatásnak tekintő, széles látókörű, lelkiismeretes női munkatársak dolgoztak a nagyvonalú és nagy műveltségű főigazgató irányította intézményben. A jelentés keletkezésének idején alig néhány évtized telt csak el azóta, hogy 1898-ban a Széchényi Könyvtár első női alkalmazottja, Tóth Erzsébet kisasszony megkapta kinevezését és mint perfekt gépíró kezdett dolgozni. A harmincas évekre már komoly beosztásokban találjuk az egyetemről kikerült nőket. Dr. Csapodiné dr. Gárdonyi Klára, Pukánszky dr. Kádár Jolán, dr. Bertóthy Ilona, dr. Szollás Ella, Kampisné dr. Dedinszky Izabella - csak néhány név azok közül, akik a könyvtárhoz kötötték sorsukat. Hogyan alakult életük, milyen kép rajzolódik ki róluk? Erre válaszol cikksorozatunk. Második darabja dr. Herke Rózsáról szól.

A ma is tevékeny, fáradhatatlan író barátságos budai lakásában beszélgettünk életéről, régi és újabb eseményekről. Hőfehér, dús haj keretezi élénk arcát, kedvesen aprósüteménnyel kínál, miközben mesél. Olyan sok mindenről kell beszélni, annyi érdekes történet e hosszú élet alatt, hogy egyszerre nem is lehet részletesen elmondani. Így hát Rózsika kiegészítőleg papírra vet még néhány emléket és nagy örömeire elküldi az interjú után. A beszélgetésből és a levelekből állt össze a történet.

– Makó mellett születtem, Óbesenyőn. A közeli Nagyszentmiklóson született Bartók Béla. Édesanyám ismerte is, beszélt is vele gyerekkorában. Édesapám Nagyszentmiklósról került jegyzőnek, onnan Kikindára, majd Szentesre, azután Tiszafüredre és Hatvanba. Rengeteget hurcolkodtunk. Szentesen voltam gyerek, ott tanultam meg a szép magyar nyelvet, nagyon szépen beszélnek Szentesen. Első elemiben, miután jó tanuló voltam, az a kitüntetés ért, hogy a vizsgán egy verset kellett elszavalnom. Édesapám keresett nekem egy

Szegény özvegyasszony című verset, amely arról szólt, hogy a szegény özvegy a tehénkáját ajánlja fel a falu bírójának, mert ő egyebet nem tud a hazának adni. Egy évvel voltunk Trianon után. 1921-et írtunk. A Pósa Lajos-vers befejező szakaszára még most is emlékszem.

*„Bíró uram ne búsuljon,
Csak a haza ne szenvedjen,
Csak a haza boldoguljon.”*

Ma is égnek bennem ezek a sorok. Nagyon meglepődtem hát, amikor az első sorban ülő plébános a vers elszavalása után a hasát fogta, úgy nevetett. Nem értettem! Sértődötten álltam félre. Kacagtató lehetett, hogy egy kicsi lány olyan nagyon komolyan mondja el ezt a verset.

Tizenhárom éves voltam, amikor már szép, lírai képekkel tarkított dolgozatot írtam a polgári leányiskola második osztályában. Aztán Tiszafüredre költöztünk. Ott kezdtem el verseket írni, titokban. Édesanyám nem szerette, ha írok. Kezdő verseimet egy tanárnőnek adtam oda. Egyre emlékszem közülük:

*„Egy tüvel agyon lehet
szűrni engemet.”*

Ugyanis elveszett egy varrótű és Édesanyám emiatt szekírozott.

Az Egri Angolkisasszonyoknál érettségiztem, azután szüleim hazavitték, hogy férjhez adjanak. Volt is kérőm, de nem kellett, hiszen annak idején a zárdában még az is szóba került, hogy apáca leszek. Egy évig otthon voltam: Édesapám aztán nem erőltette a férjhez menést, inkább bízott, hogy menjek egyetemre. Német–francia szakon kezdtem, de Eckhardt Sándor úgy kirúgott, mint annak a rendje. Rettenetesen szigorú volt. Hát akkor átmentem magyarra, így lettem magyar–német szakos.

Akkoriban kezdtem bejárni a Széchényi könyvtárba. Jaj, gondoltam, ha én egyszer ide kerülhetnék! Volt egy ismerősünk, dr. Joó Tibor. Édesapám meghívta hozzánk egyszer, mesélje el, hogy lehet bekerülni a Széchényibe. Elmondta: amíg ki nem neveznek valakit, nem kap fizetést. Azonkívül meg kell szerezni a doktorátust – mert a könyvtárossághoz ez feltétel volt annak idején. Magyar irodalomtörténetből doktoráltam Horváth Jánosnál, Payer Antal egri pap-költő munkásságát dolgoztam fel.

A Széchenyi Könyvtárba bekerülni nagyon nagy dolog volt. Édesapám prüszkölt, hogy fizetést nem kapok, de Horthy-ösztöndíjat kaptam. A titkárságra kerültem. A főigazgató, Fitz József roppant kedves, aranyos ember volt, nagyon szerettem és ő is megszeretett engem. Kiváló könyvtáros volt. Mindent elkövetett, hogy belőlem is jó könyvtárost neveljen, úgyhogy naponta foglalkozott velem. Amikor behívott, Pozsonyi Erzsí mindig azt mondta: „Persze, mert fiatal vagy, téged szeret.”

Akkoriban így folyt az „utánpótlás nevelés”, mivel az egyetemen nem volt még könyvtártudományi tanszék. Sokat beszélt kedvenceiről, az ősnymtatványokról. De hát csakhamar nagyon nehéz idők jöttek. Emlékszem rá, egyszer az ablakban álltunk, akkor már tudható volt, hogy közelednek az oroszok, és ő akkor azt mondta: én nem hagyom itt a könyvtárat, én itt maradok végig, mindent végigszenvedek. Aztán negyvenötben jöttek az igazolások, és őt kitétték.

1945 után a Zeneműtárba helyeztek, amely belövést kapott, rendbe kellett hozni. A tár vezetőjével, Vécsey Jenővel jól megvoltam, beszéltem neki költői hajlamaimról, sőt, megmutattam neki egy akkor írt versemet, *A magyar béketábor dala* címűt. Vécsey Jenőnek megtetszett a vers és azt mondta: „Megzenésítem, de csak akkor, ha vállalja, hogy a zenéjét is maga szerezte, mert én nem akarok egy Békedal szerzője lenni.” Vállaltam. Vécsey Jenő négyszólamra is feldolgozta a dalt és az OSZK énekkara elénekelte. Hát ez is volt. Gondoltam, ez is érdekel.

A következő főigazgató alatt, a B-listázások idején engem is elbocsátottak.

Ekkor történt az, hogy Csapodiékhoz mentem „szolgálni”. Nekik három gyerekük volt, Klári (Csapodi Csabáné Gárdonyi Klára) nem maradhatott otthon velük, akkoriban néhány hetes szülési szabadság után vissza kellett menni dolgozni. Megegyeztünk, hogy foglalkozom a gyerekekkel, amíg valamelyikük a férje, vagy Klári haza nem ér. Nem is volt semmi baj. Csaba a nagyfiú már iskolába járt, a kislány a Klári ötéves volt, és volt egy féléves kicsi. Hát amikor egyszerre lettek kanyarósak, az nem volt könnyű. Egyik ágytól a másikig szaladtam.

Hét hónapig voltam náluk. Könyvtáros kolleganőnk, egy bizonyos Panity Vukoszava folyton azt kérdezte: – Na, nem vesztetek még össze?

– Dehogyan vesztünk! – felelte neki Klári.

– Bírod még? – kérdezte tőlem hét hónap után Klári - mert most volna valaki, aki tudna jönni helyettes a gyerekekhez.

– Hát nehezen – válaszoltam.

Addig is folyamatosan próbáltam álláshoz jutni, ekkor még inkább. Szekeres Margitka, aki a Hírlaptárban dolgozott, tanácsolta, hogy menjek be a fivéréhez a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba. Szekeres Kálmán végtelenül kellemes ember volt, segítségével kerültem a minisztérium könyvtárába. Nem sokkal később Szekeres Kálmánt másokkal együtt kitétték a minisztériumból, s az én helyzetem is bizonytalan lett. Szerencsére azt elismerték, hogy sokat dolgoztam, így az Országos Könyvtári Központba kerültem segédelőadónak. Akkor, amikor úgyszólván a tejesasszony is előadó volt, én a doktorátussal, kevés fizetésért segédelőadóként dolgoztam. Anyámtól elvették a nyugdíjat, szűkösen éltünk. Az OKK-ból a Műszaki Könyvtár fordítás-nyilvántartási csoportjához kerültem.

Egy alkalommal átmentem Waldapfel Eszterhez, a Széchenyi Könyvtár akkori helyettes vezetőjéhez, aki elég jóindulatú volt hozzám. Tőle hallottam, hogy csere útján vissza lehet kerülni a könyvtárba. Rohantam vissza a Műszaki könyvtárba, egyenesen a párttitkár szobájába. „Én is széchenyista akarok lenni!” A párttitkár jót nevetett felindultságomon... És elintézte, hogy csere útján én is visszakerüljek a Széchenyi Könyvtárba. Így kerültem vissza 11 év után az OSZK-ba...

1957-től 1970-ig voltam ott, de nem szerettek engem, nem voltam jó káder.

Goriupp Alisz osztályán a címleírások levonatának ellenőrzését végeztem napi nyolc órában. Ettől gerincproblémáim lettek, így orvosi tanácsra áthelyeztek a szakozó osztályra, mégpedig a katalógusok mellé, mert ott mozgási lehetőség is volt. Ott nagyon jól éreztem magam. Mindig nagyon szerettem szakozni és jól is csináltam. Főnököm kedves asszony volt. „Nehogy más osztályra kérd magad!” – mondta. Csak 1969 decemberében jöttem rá, hogy miért. Mert akkor ő nem nyugdíjazhatott volna. 55 éves voltam. Kétségbe voltam esve.

De jött a segítség. Az egyik tornaórán – mert én hetven éves koromig tornásztam – egy társam ajánlotta, hogy próbálkozzam az Országos Fordító és Fordítás-hitelesítő Irodában, úgy tudja, van ott egy könyvtárosi állás. Mikor odakerültem, kérdezték: téged is kirúgtak valahonnan, azért vagy itt? Nagyon érdekes társaság volt. Rengeteg kirúgott ember volt az OFFI-ban. Hat évig dolgoztam ott, a Bajza utcában. Közben átjárógtam az Írószövetség könyvtárába, mert az irodalom mindig is érdekelt. Abban az időben éppen egy nagy leltárra készültek, így a vezetőnő, Garamvölgyi Károlyné hívott, menjek hozzájuk. Amikor Édesanyám 1977-ben meghalt, már az Írók könyvtárában dolgoztam.

tam. Itthon munka után, délutánonként csak sírtam. Addig, amíg... egyik nap hallom, hogy Faludi Szilárdot emlegetik. „Hisz én őt ismerem!” – kiáltottam fel. Így tudtam meg, hogy aki valamikor még az angolkisasszonyos időkben görögéből korrepetált engem, s udvarolt is nekem, most itt tanít a Kaffka gimnáziumban és szabad! Miután én nem mentem hozzá, megnősült kétszer is, de el is vált.

Írtam neki az iskolába, eljött meglátogatni, látta, hogy egyedül vagyok.

Édesanyám halála után mertem hozzáfogni, hogy esetleg még férjhez is mehetek. Hatvanöt éves voltam, hát mért ne?

Szilárd annyira mondta, hogy belémszeretett újra, hát összeházasodtunk. Tizenhárom évig éltünk együtt. A bátyámék is nagyon szerették, a család befogadta. Nagyon kedves, jóvágású ember volt, mindent elmondott nekem. Még idős korában is előfordult olyan, hogy például álltunk a buszon, és odaállt mellé egy nő, és egyre csak fixírozta. De ő nem nézett rá.

Egy este beszélgettünk itt a szobában, és egyszer csak látom, hogy összeesik. Agyérgörcse volt és másnap a röntgen azt is kimutatta, hogy az agya teljesen el volt meszesedve. 82 éves volt akkor. Korábban a betegségének semmi jele nem volt, tanított végig, sőt, 81 éves korában doktorált. Kedvenc témája volt Vári Dezső, a volt professzora, róla írt disszertációt. Aznap nem szólt, hogy doktorálni megy, hazajöve csak annyit mondott: „Most már én is doktor vagyok...”

Arra gondoltam, hogy ezt a történetet is meg kellene írnom. Annyi minden írni valóm van. Mert az írásra visszatérve, el kell mondanom, hogy Édesanyám halála után kezdtem egyre többet írni. Az Írószövetségi munka kapcsán is közelebb voltam az irodalomhoz. Például részt vettem a Gyermekirodalmat Írók Társaságának munkájában.

Az irodalmi pályám akkor kezdődött, amikor 1957 után Albert Zsuzsa a rádióban felolvasta egy verses mesémet. Attól kezdve többször megjelentek gyermekverseim. Rájöttem, hogy a gyermekversekkel jobban lehet boldogulni, mint a felnőttekkel, meg valahogy jól is ment nekem a gyermekirodalom. Később Keresztury Dezső mondta is, amikor az *Ördög*-öt olvasta, hogy nem könnyű a kicsiknek írni, de úgy látszik, én hajlamos voltam erre. Mert az *Ördög*-öt – amely, mint az alcíme is elárulja: egy pulikutyá önéletrajza – neki vittem el megmutatni és ő odavolt, hogy nagyszerű. „Ha majd lefordítják és külföldről HAZAJÖN az *Ördög*, akkor majd itthon is megbecsülik” – mondta.

Könyvtárosi „karrierem” inkább szomorú. Rossz korban éltem. De mint író, talán érek valamit. Benne vagyok az Új Magyar Irodalmi Lexikonban. Említik a disszertáciomat, a kifestőimet és az *Ördögöt* is. Az *ÖRDÖG* az elsősök *első olvasmánya*.

A közelmúltban nagy öröm ért. Meghívtak az egri MINSZ (Magyar Írók Nemzetközi Szövetsége) 2000. novemberi találkozására. Szerettem Egert, az Angolkisasszonyoknál ötödik gimnáziumtól érettségiig bentlakó voltam, örömmel indultam a három napos rendezvényre. Érdekes ismeretségeket kötöttem, interjút készített velem az egri *Új arc* című lap munkatársnője.

Vasárnap este még a hat órai misére is elmentem. Hétfőn pedig meglátogattam osztálytársamat Molnár Istvánné Patkó Matildot, akinek családja finom ebéddel várt.

Szobatársnőmmel, Szappan Brigittával, aki német anyanyelvű, nagyon jól összebarátkoztunk. Megígérte, hogy az *Ördögöt* lefordítja németre. Hát az óriási lenne!

A MINSZ ebből az alkalomból több pályázatot is meghirdetett. Az egyik pályázat témája a „kedvenc állatainkról” szólt, a másik téma a szerelem volt. A harmadik téma: *Legyünk százévesek* cím alatt indult. Varga László, az elnök engem tett meg ennek a pályázatnak a Díszelnökévé. Megtiszteltetésnek vettem. Örülök, hogy ennyi idős koromban ilyenek történnek velem.

– *Kedves Rózsika! Az interjút egy, a könyvtári világon kívül született vallomással zárnám, az Ördög-trilógia utolsó kötetének előszavából:*

„Nehéz a gyermekeket és a felnőtteket olvasásra szoktatni. Hogy olvassanak, ahhoz érthető, szép magyar nyelven írt olvasmány kell. És az író nő így ír. (...) Az író nő szívvel írta ezt a könyvet is. Könyvének forgatása hasznos. A jó könyvek forgatásából épül a jövő, az emberiség, a magyarság szebb, békés jövője.

Budapest, 1994. február

Dr. Sztopa Gyuláné tanítónő.”

Azt hiszem, ilyen szép méltatásnak nagyon örülhet az alkotó ember. Kívánok Neked derűs, megbecsülésben bővelkedő és kedved szerint alakuló éveket.

Köszönöm a beszélgetést!

Riporter: Elekes Irén

A közgyűjtemény a tudomány műhelye

Ünnepi interjú Monok Istvánnal,
az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatójával

November 3-a a Tudomány Napja. Ez szolgáltatta az apropót, hogy közelebbről megismerkedjünk nemzeti kincseink fellegvárának, a nemzeti könyvtárnak főigazgatójával, és az irányítása alatt álló közel kétszázéves, patinás intézmény szerepével, terveivel.

– *Úgy tudom, hogy Ön egy Zala megyei kis község szülötte, s eredetileg kőművesnek tanult. Hogyan kanyarodott pályája egészen az OSZK főigazgatói székéig?*

– Valóban, Zalamerenyén születtem. Hálás vagyok szüleimnek és ottani kiváló iskoláimnak, ahonnan a munka szeretetét és kitartást kaptam útravalóul. A sors úgy hozta, hogy egy szerelem a továbbtanulás irányába terelt. Bekerültem a Budapesti Műegyetem építőmérnöki karára, s közben eljártam a József Attila Szabadegyetem előadásaira, ahol Hegedűs Géza és Sükösd Mihály nyitották rá végérvényesen a szememet a magyar és az egyetemes irodalomra. A harmadik félév befejezése után kiiratkoztam a BM-ről, és a filológusi pálya mellett köteleztem el magam. Beiratkoztam a szegedi JATE-re történelem–magyar szakra, majd felvettem a latint és négy évig ógörögöt hallgattam. Ma négy nyelven olvasok, írok és beszélek, a felsoroltakon kívül németül és franciául. Kutatással még a JATE-n kezdtem el foglalkozni, a Régi Magyar Irodalom tanszéken, melynek tevékenysége középpontjában a 16., 17. és 18. század közepéig tartó, inkább a művelődéstörténet felé hajló kutatói műhelymunka állt.

– *Hogyan került 1999-ben nemzeti könyvtárunk élére?*

– Már 1994-ben komoly ajánlatot kaptam, hogy Szegedről, ahol a családommal lakom, jöjsek fel Budapestre az OSZK tudományos igazgatójának. Az ak-

kori munkámat azonban nem akartam befejezetlenül hagyni. Tavaly aztán ismét több oldalról is komoly felkéréseket kaptam a főigazgatói állás megpályázására, és most itt teszem a dolgomat. Én addig vagyok szívesen ebben a székben, amíg a fenntartó, a könyvtár dolgozói, a többi könyvtár és a felsőoktatási szféra is elismeri, hogy a nemzeti könyvtár és a közgyűjtemények egyben tudományos műhelyek is. Ezt lehet vitatni, de ha ezt bárki mereven elutasítja, akkor már nem látám értelmét itteni munkámnak. Arra töreksem, hogy olyan munkatársak vegyenek körül, akik nem pusztán tájékoztató könyvtárosok, hanem egy-egy terület kiváló ismerői is egyben.

– *Mit jelent korunk információs robbanása a nemzeti könyvtár életében?*

– Míután kineveztek, a Magyar Elektronikus Könyvtárat haladéktalanul az OSZK részévé tettem. Ez jelenleg csaknem hatezer magyar klasszikus mű teljes terjedelmében történő olvasását teszi lehetővé az interneten. Világszerte paradigmaváltás történik a könyvtárakban, azaz a gyűjteménycentrikus gondolkodásból át kell váltani az információ-központú felfogásra. Ezt viszont a nemzeti könyvtár nem teheti meg: az egyetlen lehetséges alternatíva mindkettő megőrzése. Nekünk ugyanis a törvényi előírásoknak megfelelően minden dokumentumból, dokumentációból meg kell őriznünk két példányt. Ugyanígy megkapjuk a lemezeket, a CD-ket, videókat, DVD-t és minden dokumentumfilmet. Ehhez jönnek még fontos emberek hagyatéka, aluljárókban árusított, hitvány minőségű papírra nyomtatott regények, és hadd ne soroljam tovább. Ráadásul ezeknek a minőségét is meg kell őrizni, illetve fel kell javítani, ami hatalmas összegeket emészt fel. Ily módon nem lehet szakítani a hagyományos könyvtárosi szemlélettel, s emellett kell a nemzeti könyvtárat integrálni az informatikai világba. Ennek részeként ki kell adnunk a nemzeti bibliográfiát, azaz erről a hatalmas tömegről on-line formában a nemzetközi és ma-

gyar szabványoknak megfelelően leírást kell adnunk a többi könyvtár számára. Az erről készült adatbázis tehát minden érdeklődő számára tájékoztatást nyújt, hogy mi jelent meg eddig Magyarországon. Ez egyébként egyben az ország legnagyobb bibliográfiai adatbázisa.

– *Milyen az együttműködés a hazai könyvtárak között?*

– Magyarországon jelenleg nyolc jelentős könyvtári rendszer működik, amelyeknek összekötése jelenleg folyik. A könyvtáros világ szigorú nemzetközi és magyar szabványok szerint dolgozik, de mind-egyiknek megvannak a saját feldolgozási szokásai, és saját rendszere. Január 1-től a nemzeti könyvtár rendszere fogja ellátni az összes magyar könyvtár katalógusát, amely egyébként a digitalizáció egyik nagy programját képezi. A mi katalógusunkat integrálni kell az elektronikus világba. Ez mintegy két és félmillió katalóguscédula leírását jelenti. Az OSZK-nak jelenleg nyolcmillió dokumentuma van. Most egy hatalmas projekt előtt állunk: a retrospektív konverzióról, azaz a visszamenőleges elektronikus katalogizá-

lásról van szó. Ez elkerülhetetlenül állami feladat, mint ahogyan más országokban is, hiszen a nemzeti könyvtárnak nincs pénze arra, hogy ezt a hatalmas katalógustömeget gyorsan és hatékonyan informatikai úton rögzítse.

– *Mik az OSZK tervei a közeljövőben?*

– Az egyik a mikrofilmek szinte azonnali digitalizálása, a másik pedig a 17. század előtti magyar könyvek digitális mentése. Megkezdődött egy nagyon jelentős filmdigitalizálási program is, amely a dokumentumfilmek születésétől fogva számos darabot ölel fel. Egyébként a nemzeti könyvtár 2002 őszén ünnepli a Nemzeti Múzeummal együtt kétszázéves fennállását, s akkor szeretnénk legértékesebb darabjainkat megmutatni a nagyközönségnek. Épp ezért, mivel nemzetközi szabvány írja elő, hogy egy középkori kódexet háromévente maximum három hónapon át lehet a fényen tartani, már várjuk egyes kiállításokon lévő kincseinket vissza, hogy a jubileumi ünnepség alkalmából ismét megtekinthetők legyenek.

Varga Zsuzsa
Zalai Hírlap, 2000. november 4.

Az Olvasás éve elé

Szakmai találkozót tartottak a megye könyvtárosai

Noha hivatalosan 2001 januárjától datálódik az Olvasás éve, ezt megelőzően szerte az országban, így tehát megyénkben is, elkezdődtek az e programokhoz kapcsolódó rendezvények.

Tegnap a Deák Ferenc Megyei Könyvtárban Az olvasás változó arca címmel tartottak szakmai konferenciát, amelyen könyvtárosok, pedagógusok folytattak eszmecserét. *Kiss Gábor*, a megyei könyvtár igazgatója bevezetőjében arról is szólt, hogy megjelent az a programfüzet, amely a megyében megvalósuló, olvasást népszerűsítő rendezvények sorát tartalmazza. A zalai program emblémájára meghirdetett pályázat győztese, *Agg Virág*, az Ady-iskola diákja ugyancsak tegnap vehette át az elismerést.

Az előadók sorát *dr. Nagy Attila*, az *Országos Széchényi Könyvtár* olvasáskutatója kezdte, aki az olva-

sás-versenyképesség–életképesség hármasszögére építette mondandóját. Hangsúlyozta, hogy a felmérések szerint, úgy a fiatalok, mint a felnőttek egyre kevesebbet olvasnak – három évtizede az ifjúság első számú szabadidős elfoglaltsága volt –, ugyanakkor biztatónak tartja, hogy a legutóbbi adatok szerint, a gyerekek körében az éveken át tapasztalt csökkenés folyamata megállt. Úgy vélte, reményt adhat a könyvek gyakoribb kézbevitelére a diákok közép- és felsőfokú iskolázottságának növekedése, amely egyszerűen kihat a munkaerő-piacon való helytállásra csakúgy, mint az egyén lelkiállapotának az erősödésére.

A konferencia további előadói ugyancsak az olvasás fontosságát, az egyén számára jelentős pozitív hatását hangsúlyozták.

Zalai Hírlap,
2000. október 16.

Újkori művelődéstörténezből kódexkutató

Csapodi Csaba kilencvenéves

Az MTA kéziratára egykori vezetőjének nevét a művelt olvasókörzség elsősorban feleségével, Csapodiné Gárdonyi Klárával közösen végzett corvinakutatásairól ismerheti. A könyv- és könyvtártörténetben nemzetközi hírnevet szerzett tudós házaspár közel ötvenöt éven át dolgozott együtt. Csapodi Csaba több mint négyszázötven publikációt tudhat a magáénak. Nyugdíjba vonulása után (1975) végezte kutatásainak javát, évtizedeken keresztül egyetemen tanított. Az utóbbi években már nem kutat új témák után, de a régiekből még mindig publikál eredményeket, legutóbb például Besenyei Györgyről. Munkásságáért 1944-ben Baumgarten-díjat, 1976-ban a Munka Érdemrend ezüst fokozatát, ugyanebben az évben – feleségével megosztva – akadémiai díjat, 1984-ben az ELTE-n címzetes egyetemi tanári címet, 1992-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjét, majd 1995-ben Széchenyi-díjat kapott. Személyében első ízben nyerte el magyar könyvtáros e magas elismerést.

Neves szemészprofesszor édesapa nyolcadik gyermekeként hamar magába szívta a kötelességtudat, a helytállás eszméjét, amely egész élete során végigkísérte. A család nem volt humán beállítottságú: orvos édesapa és báty, mérnök testvérek, biológus nővér. Ám előbb a történelem iránt érdeklődő orvos báty, majd a piarista gimnázium kiváló tanári gárdája felkeltette érdeklődését a történelem iránt.

– Mégis csak az érettségi írásbeli előtti napon döntöttem úgy, történész leszek, és nem mérnök – mondja Csapodi Csaba professzor. Az egyetemen történelem–magyar szakra kívánt beiratkozni, de mivel ilyen párosítást nem engedtek, történelem–földrajz stúdiókat hallgatott.

– Már a piarista gimnázium is erősen racionális beállítottságú volt, a földrajz szakon pedig megerősítettek abban, hogy elméletek helyett mindig a realitások talaján mozogjak. Szökdécselő gondolatok helyett lépésről lépésre haladjak a vizsgált anyagban.

Ennek nagy hasznát vettem a későbbiek során. A történeti forráskritikát kis túlzással a geometriából tanultam – folytatja iskolai tanulmányairól, hozzátéve, hogy az átélt történelmi viharok is kényszerítették a reális látásmódra. Történész pályafutása úgy kezdődött, hogy előbb Bécsbe kapott ösztöndíjat, majd a gazdasági világválságnak köszönhetően – állástalan diplomásként – a hön áhított levéltár helyett könyvtárba osztották be gyakornoknak.

– Úgynevezett ÁDOB-gyakornoki, azaz Állástalan Diplomások Országos Bizottsága által ideiglenesen foglalkoztatott gyakornoki munkát kaptam. A cím hosszú volt, a fizetés rövid. Feleségem, későbbi munkatársam, Csapodiné Gárdonyi Klára tanári állás híján szintén könyvtári beosztást kapott – számol be a kezdeti nehézségekről. Az *Országos Széchenyi Könyvtárba* kerülve Csapodi Csaba aztán komoly feladatot kapott: a feldolgozóosztályt ez időben modernizálták, bevezették a nemzetközi decimális osztályozást. Egyike volt azoknak, akik elsőként tanulták meg az új rendszert, s ez a tudás a későbbi években a kenyérkeresetét jelentette. Számos tanfolyamot tartott, amikor a többi könyvtárban is bevezették a decimális osztályozást, s nem keveset publikált a témában. – Megszerettem a könyvtárosi szakmát, mert hittem abban: azért dolgozunk, hogy mások művelődni tudjanak. Az erkölcsi háttér fontos volt számomra.

Nemsokára lehetősége nyílt átmenni az Országos Magyar Történeti Múzeum történeti osztályára,

Zichy István főigazgató mellé, titkárnak. Néhány év múlva, a Teleki Pál Történettudományi Intézet megalakulásakor már történészként hívták a munkatársak sorába. Érdeklődési területén, az újkori művelődéstörténetben azonban nem sokáig kutathatott, mert a fordulat évétől csak marxizmussal átitatott publikációkat tehetett volna közzé, amire nem volt hajlandó. Visszakerült az OSZK-ba, majd az Egyetemi Könyvtárba, végül az Országos Könyvtári Központba.

– Abban az évben ötször vesztettem el az állásomat. Elhelyezkedni csak azért tudtam, mert szükség volt olyanokra, akik ismerik az új decimális osztályozási rendszert – idézi fel a nehéz időket. 1951-től egy negyedszázadon át fejtette ki sokirányú, meghatározó s máig ható tevékenységét az Akadémia falai között. Előbb helyettes osztályvezetőként az MTA könyvtárában dolgozott, ahol megszervezte az Akadémia Könyvtára Régi Könyvek Gyűjteményét, 1957-től az ezzel egy osztályon működő kéziratárnak lett a vezetője. Újkori művelődéstörténet helyett olyan területet volt kénytelen keresni, ahol latinul kellett olvasni, és nem volt muszáj megfelelni az új eszmei áramlatoknak. A középkorban és a kodikológiában mélyedt el, könyvtártörténettel, kódexekkel foglalkozott.

– Így lettem újkori művelődéstörténezből kodikológus. Pályát módosítottam az életben és a tudományban. Feleségem, aki újkori magyar irodalomtörténettel foglalkozott elsősorban, a kéziratárban dolgozva velem együtt beleásta magát a kódexkutatásba. Így nem csupán a személyes életben találtunk egymásra, hanem szakmailag is. Ötvenöt évet éltünk egymás mellett nagyszerű házasságban és kiváló munkatársi viszonyban – meséli meghatottan a professzor, aki néhány éve temette el társát. 1956 után lehetővé vált a külföldi kutatás és publikálás. Így – feleségével együtt – hamarosan nemzetközi hírnévre tett szert. Az ötvenes-hatvanas években sorra jelentek meg kettejük nemzetközi hírű publikációi a corvinákról. Megpróbálták felderíteni a még létező corvinákat az ország határain innen és túl. Hiteles és álcorvinákat fedeztek fel. – Corvinának gondoltak egy könyvet például elődeink egy hibás táblaszám alapján. Egy másikonál összekeverték az angolul hasonlóan hangzó holló és korona szót. A feleségem egyes kötetekről úgy tudta megállapítani a valódiságukat, hogy jól ismerte Vitéz János helyesírását. Vitéznek szokása volt, hogy javítgatta a szövegeket. Ahol az ő írása felismerhető az Egyetemi Könyvtár könyvein, az biztosan corvina.

1967-ben adták ki először Bibliotheca Corviniana című, szemet gyönyörködtető albumukat, amely azóta bővítve és javítva magyarul négyyszer, németül

háromszor, angolul kétszer jelent meg, de lefordították franciára és lengyelre is. Mátyás király könyvtárának kutatásához az alapkövet az 1973-ban angolul megjelent The Corvinian Library, History and Stock szolgáltatta, s mint Rozsondai Marianne, a kéziratár jelenlegi vezetője írja: Az alcím a fontosabb és az állomány rekonstruálásának kísérlete. Ezek nélkül az 1990-es, világraszóló jubileumi corvinakiállítás sem lehetett volna meg. A kiállítás katalógusához a bevezetést és a fennmaradt hiteles corvinák ismeretetését a tudós házaspár írta meg.

Mátyás király könyvtára mellett foglalkoztak Beatrix könyvtárával, Janus Pannoniusszal, Vitéz Jánossal, Bakócz Tamással. Csapodi Csaba közreadta Zrínyi végrendeletét, és kiadta a levelezését, eddig ismeretlen Balassi-verset fedezett fel. Tudományos fokozatainak megszerzése is érdekesen alakult: 1933-ban bölcsészdoktorátust, 1974-ben kandidátusi (A Corvina Könyvtár története és állománya), 1978-ban doktori (A Janus Pannonius-szöveghagyomány) fokozatot szerzett. A történelem úgy hozta, hogy történészként végül az irodalomtudományok doktora lett.

Kutatásai mellett a könyvtár szinte minden fontos problémájának intézésében részt vett: megszervezte a könyvrestaurálást, jelen volt az Akadémiai Levéltár megalapításánál, tudományos kiadványokat szerkesztett és lektorált, tagja volt az MTA könyvtörténeti, társelnöke az MTA középkori munkabizottságának. Kezdetektől fogva tanított: 1946–48 között magántanárként, majd 1966–72 között az ELTE Könyvtártudományi Tanszékén, nyugdíjba vonulása után tíz évig még a Történelem Segédtudományai Tanszéken is oktatott. Továbbképző tanfolyamokat is tartott különböző könyvtárak dolgozói számára. Tanítványai közül ma hárman dolgoznak az MTA kéziratárában.

– Mindazt, amit elértem, a meleg családi háttérnek (noha édesapám meghalt, amikor én két éves voltam), a kiváló középiskolának és még kiválóbb egyetemi tanárainak köszönhetem: Domanovszky, Szekfű, Hajnal, Horváth János, Eckhardt tanított és segített a pályámon. Csodálatos professzori garnitúra volt. Tőlük tanultam, hogy vezetőként az legyen az alapelvelem: a munkát végző ember ugyanolyan fontos, mint a munka. Feleségemmel négy gyermeket neveltünk fel, és mellette mindketten nemzetközi hírnevet szereztek tudományos munkáinkkal.

*Szénási Zsófia
Magyar Nemzet,
2000. október 7.*

KÖNYVTÁRUNK ÉLETÉRŐL

Beszámoló a hírlapkönyvtárosok harmadik találkozásjáról

A megyei könyvtárak vezetőit és sajtóbibliográfiával foglalkozó munkatársait beszélgetésre hívtuk 2000. október 4-ére, a hírlapkönyvtárosok harmadik találkozóját a megyei sajtóbibliográfiák témájának szentelve. Meghívásunkra 12 könyvtárból érkeztek kollégák, Győrtől Miskolcig. Többen levélben számoltak be sajtóbibliográfiai tevékenységük helyzetéről és írták le kezdeményezésünkkel kapcsolatos gondolataikat, véleményüket.

A téma már áprilisban – alakuló összejevetelünkön – felmerült, amikor Kenyéri Kornélia sajtótörténész és oktató felvetette a megyei sajtóbibliográfiákat összefogó közös CD-ROM elkészítésének gondolatát. A megjelenteket Kocsy Anikó köszöntötte és a beszélgetést a következő gondolatokkal indította el:

„Kedves Vendégek, kedves Kollégák, Hírlapkönyvtárosok és Hírlapőrök! Tisztelettel köszöntök mindenkit és különös tisztelettel köszöntöm a *sajtóbibliográfusokat*, akik Szinnyi Józsefhez hasonló kitartással és szorgalommal gyűjtötték, gyűjtik és feltehetően gyűjteni fogják a magyar sajtótermékek adatait. Fontos *kulturális* missziót teljesítenek ezzel, hiszen tapasztalatból tudjuk, hogy lelkesedésünk olykor másokra is átragad, és ahol mi kutakodunk, ott másokon is kitör a gyűjtőszrenvedély. Az eredmény pedig az, hogy nem csupán a *nyilvántartások rekordjai*, vagy cédulái gyarapodnak, hanem esetenként maga a *gyűjtemény* is.

Ez alkalommal szakmánk egy rendkívül fontos – ha nem a *legfontosabb* – kérdéséről szeretnénk beszélni, a *retrospektív sajtóbibliográfiák sorsáról*.

Az előzményekről röviden:

A *megyei sajtóbibliográfiák* kérdésköre – intézményesen – 1974-ben került előtérbe, azon a kétnapos konferencián, amelyet Szegeden tartottak az OSZK, a KMK, a Petőfi Irodalmi Múzeum és a megyei könyvtárak szakemberei. A küldöttek ekkor, az 1957 és 1974 között megjelent 9 bibliográfia elemzésével vitatták meg a helyismereti sajtóbibliográfiák egységesítésének kérdéseit, tájékoztató szerepüket, adatfelvételi

módszereiket és szerkesztési, kiadási technikájukat. Az elkövetkezendő munkálatokhoz ajánlásokat fogalmaztak meg, ami némiképpen valóban felgyorsította a bibliográfiai munkát. Akkor a helytörténeti mozgalmak és kutatások is sürgető igénnyel léptek fel ez irányban. A megyei bibliográfiák – az akkori tervek és elképzelések szerint – a nagy országos, korszakbibliográfiákkal együtt jelentették volna a magyar nemzeti sajtó reprezentációját. Ám az elkészült korszakbibliográfiák máig hézagosságok, a megyeiek pedig tárgykörükben, módszereikben rendkívül heterogének.

Tisztelt kollégák! A XX. század végén vagyunk. A majd *300 éves* (2005-ben annyi lesz!) magyar sajtó számbavételével adósak vagyunk, és ma már szinte reménytelen, hogy valaki, vagy valamely intézmény egymagában felvállalhatná – fel tudná vállalni – egy retrospektív nemzeti sajtóbibliográfia terhet. Miért?

Nézzük először a gyűjteményeket. A nemzeti könyvtár, az egyes nagy országos könyvtárak, az egyetemi könyvtárak, a megyei-, városi-, községi könyvtárak állományát vizsgálva azt kell látnunk, hogy ezek együttesen reprezentálják Magyarország időszaki sajtóját. Éppen ezért, *Magyarország sajtóbibliográfiáját* ma már csak országos összefogással lehet megteremteni, *de meg kell teremteni!* A Magyarország mindenkori határain belül megjelent periodikumok számbavétele természetesen elsősorban az országos bibliográfia feladata – ezzel valamennyien egyetértünk, de hogy létrejöhessen, nem nélkülözheti az egyes régiókban végzett kutatómunkát, így ezek produktumát, a megyei sajtóbibliográfiákat sem. (Már csak azért sem, mert a kisebb közösségekben élőknek az országostól eltérőek az érdekeik, az igényeik, és nem utolsó sorban talán nagyobb a hajlandóságuk is az összefogásra, a közös gyűjtőmunkára.)

Belátva, hogy rendkívül fontos ügyről van szó, elsőként nekünk kell lépniünk! Meg kell találnunk az alkalmas, elkötelezett személyeket, mert ahogyan Gyuris György szegedi könyvtárigazgató írta levelé-

ben: ... *elkötelezett bibliográfus nélkül nem készülhet el kiadásra kész sajtóbibliográfia.*” – Való igaz! Éppen ezért – ahol még nincs, meg kell találni a megfelelő személyt, a forrásokat, az anyagi és erkölcsi támogatókat. Azt javaslom, beszéljünk tehát elsőként a megyei bibliográfiákról, az országosokról pedig majd egy más alkalommal.”

Elsőként Horváth József, a Kisfaludy Károly Megyei könyvtár munkatársa számolt be a kiadás előtt álló Győr-Moson-Sopron megyei retrospektív sajtóbibliográfia készítésénél figyelembe vett szempontokról, a munka során felmerült nehézségekről és arról, hogy miként igyekezett azokat leküzdeni.

Győr-Moson-Sopron az ország egyetlen megyéje, ahol – bár a gyűjtőmunka már az 1970-es években elkezdődött, – eddig egyáltalán nem készült számbavétel a helyi sajtóról. Már az időhatár kijelölése – az 1779-es kezdettől 1995-ig – számos megoldandó feladatot, illetve figyelembe veendő körülményt vetett fel gyűjtőköri és műfaji szempontból is.

A mindenkori területi határok figyelembe vétele a megye esetében nemcsak a többszöri közigazgatási határváltozás, de a trianoni békeszerződéssel bekövetkezett országhatár-változás követését is jelentette. Bár az időszaki kiadvány fogalma 1978-tól hivatalosan is megváltozott, az évkönyvek, kalendáriumok, iskolai értesítők, évi jelentések – mennyiségük miatt – nem kerültek be a megyei sajtóbibliográfiákba. Horváth József követni akarta az elkészült bibliográfiák lényeges tartalmi, formai és módszertani szempontjait. Mintául Surján Miklós munkáját, az 1992-ben megjelent, az 1832–1984. évek anyagát feldolgozó, a szakmai változásokat leginkább tükröző Baranya megyei sajtóbibliográfiát tanulmányozta.

A hiányos gyűjtemények széles körű kutatást tettek szükségessé, és az érintett intézmények munkatársaiknak messzemenő szakmai segítsége is nélkülözhetetlen volt. Horváth József és munkatársai autopszia alapján végzett adatgyűjtése kiterjedt a megye legnagyobb gyűjteményeire (győri Városi Könyvtár, Soproni Városi Levéltár, Faipari Egyetem, Evangélikus Líceum, Pannonhalma könyvtára, Mosonmagyaróvár Múzeuma és Mezőgazdasági Egyeteme) és az Országos Széchényi Könyvtár állományára. A bibliográfia szerkesztője természetesen kutatott a szakirodalomban is (magyarországi sajtó általános bibliográfiái, jegyzékei, témabibliográfiák), a „költöző” lapok miatt pedig átnézte a megyei sajtóbibliográfiákat. Figyelme kiterjedt a levéltári iratokra (nyomdai törzskönyv, engedélyeztetések, betiltások) és az időszaki sajtóban talált információkra is.

A nyomdatörténeti, helytörténeti szempontok fontosságát figyelembe véve döntött arról, hogy az 1950 előtti kiadványok tekintetében a helyi nyomdák „termése” a megjelenés helyétől függetlenül bekerül a bibliográfiába.

„Bevetésre kerültek” különleges eszközök is, az esetleges ismeretlen kurrens kiadványok, helyi lapok „becserkészésére” (170 polgármester kapott levelet a tárgyban, falusi újságíróknak továbbképző tanfolyamot szerveztek, pályázatot írtak ki iskolai lapok részére a megyei napilap, a Kisalföld segítségével).

Több esetben a fellelt regionális, nagyobb körzetben terjesztett lapok okoztak fejtörést hiányos adatközlésükkel: nem lehetett megállapítani, hogy hol készültek. A közel 220 év anyagát feldolgozó bibliográfia, illetve szerkesztője még arra is vállalkozott, hogy korrigálja a szakirodalomban már szereplő téves adatokat.

Horváth József munkája bizonyítja, mennyire igaz Gyuris Györgynek – a szegedi Somogyi-könyvtár igazgatójának Kocsy Anikó által idézett megállapítása.

A beszámoló után Dörnyei Sándor – az OSZK munkatársa – mondta el gondolatait az elhangzottakkal és a nagyszabású tervvel kapcsolatban. Szerinte a megyei bibliográfiák időhatárát a 2000. évig kellene meghosszabítani, (így vélekedett levelében Gyuris György is). A feldolgozandó dokumentumok körét pedig a legalább évenként kétszer megjelenő kiadványokra szűkítené. Szükségesnek tartaná egységes módszerek kialakítását, „kötelezővé tételét”, mint az „összedolgozhatóság” alapvető feltételét.

A Békés Megyei Könyvtár munkatársa, Toldi Klára gyakorlati, technikai kérdéseket is felvetett. A könyvtárak saját programjukkal, vagy egységes programmal dolgozzanak-e? A leírások a szabvány szerinti minimális kötelező adatokkal, vagy a helyi igényeket is figyelembe vevő bővebb adatfelvétellel készüljenek-e?

Kocsy Anikó véleménye szerint a megyei bibliográfiák számára ne szabályozzuk az adatsoportok körét, illetve csak a szabvány által is előírt minimumát szabjuk meg, a maximumát bízuk a helyi szokásokat jobban ismerő bibliográfus – hírlapkönyvtáros szakemberre. Számtalan példa felhozható a különböző bibliográfusi leleményre, amely révén a leírások hasznosabbá, olvasmányosabbá váltak.

A kecskeméti Katona József Könyvtár munkatársa, Földes György beszámolt a Bács-Kiskun megyei sajtóbibliográfia 1975-ig nyomtatásban megjelent folytatásáról. A gyűjtőmunkát folyamatosan végzik, ter-

mészteresen már elektronikus formában és a helyi kiadványokat analitikusan is feldolgozzák.

Biczák Péter, a Pest Megyei Könyvtárból több hasznos javaslatot is tett a munka szervezésével, előkészítésével kapcsolatban. Első lépésként egy országos felmérés elkészítését tartaná fontosnak, a jelenlegi helyzetről. Eszközeként egy közösen kialakítandó kérdőív összeállítását és a könyvtári levelező listán való közzétételét javasolta. A végleges kérdőívek kitöltése után képet alkothatnánk a jelenről, és ugyanakkor kialakíthatnánk a jövőre vonatkozó elképzeléseket. Megismerhetnénk egymás szándékait

és lehetőségeit. Tehát mindez alapja lehetne egy közös szándéknyilatkozatnak, és ezzel egy közös pályázat benyújtásának.

A beszélgetés konklúziója egyértelmű, lehetőség és szükség van a megyei sajtóbibliográfiák készítőinek párbeszédére és az együttműködést minden résztvevő kívánatosnak tartaná.

Megragadva az alkalmat, a találkozót a sajtótörténettel kapcsolatos új kiadványok ismertetésével zártuk.

Bácsvári Anna

Az Amicus indulása

Tisztelt munkatársaim! Engedjék/engedjétek meg, hogy rendhagyó módon elhagyjam az Amicus szakmai bemutatását, és híradónkba az indulás alkalmából – félretéve a komolyságot – mást írjak. A szakma lapjaiban rövidesen megjelennek az új integrált rendszerünket ismertető cikkek. Önöknek/Neknek, akik végigjártá(to)k velem a rendszerváltás útját, akiknek munkája, segítsége, támogató odafigyelése és bizal-

ma nélkül az Amicus projekt részfeladatai nem valósulhattak volna meg, egy rövid beszámolóval semmi újat nem mondhatnék. Az Amicus indulása, amely olyan szolgáltatások nyújtását is lehetővé teszi, amelyekkel kevés nemzeti könyvtár büszkélkedhet, nemcsak szakmai eredmény, hanem a céhbéli elkötelezettség és összetartás példa értékű bizonyítéka is. Köszönettel tartozom Önöknek/Neknek.

TÖRVÉNYTÁR KEZDŐ RENDSZERVÁLTÓKNAK

„Minden változtatás eleinte rettenetesnek látszik.”
(Murphy)

A MEGFELELÉS ELSŐ TÖRVÉNYE

A más által használt rendszer igényeidnek mindig megfelelőbbnek tűnik.

Kiegészítése:

Amíg nem kényszerülsz abban dolgozni.

A FEJLESZTÉS TÖRVÉNYE

A fejlesztők Prokrusztesz utódai.

A TESZTELÉS ELSŐ TÖRVÉNYE

Amíg nem kezdesz el tesztelni, nem is sejtet, milyen választékosan tudsz káromkodni.

A TESZTELÉS MÁSODIK TÖRVÉNYE

A Felhasználói kézikönyv nem tartalmazza annak a modulnak a leírását, amelyet tesztelned kell.

A TESZTELÉS HARMADIK TÖRVÉNYE

A legzavaróbb hiányosságokra általában akkor derül fény, amikor estére mozijegyed van.

AZ ÁTTÖLTÉS TÖRVÉNYE

Csak olyan adat tölthető át, amelyet előzőleg rögzítettek.

Folyománya:

Csak olyan adat tölthető át, amelyet előzőleg megfelelően kódolva rögzítettek.

Folyománya:

Néha az sem.

MARADÉKELV:

Ha több mint kétszáz ezer rekordot tökéletesen áttöltöttél, mindig marad legalább egy, amelyet képtelen vagy.

Folyománya:

Ha többszöri ellenőrzés után sem bukkansz rá, melyik lehet, biztos lehetsz benne, hogy tartalma a projektfelüggelyettel megbízott személy legfontosabb publikációjának leírása.

A MEGFELELÉS MÁSODIK TÖRVÉNYE

Ha egyik munkatársadnak telefonon próbálsz segíteni, egy vár rád a másik vonalon, miközben épp egy konverzió specifikációját ellenőrzöd, biztos lehetsz abban, hogy percekben belül e-mailt kapsz a főnöködtől, aki részletes kimutatást kér arról, mivel töltöd a munkaidődet.

A PROBLÉMAMEGOLDÁS ELSŐ TÖRVÉNYE

A bonyolultnak tűnő problémák megoldása sokkal egyszerűbb, mint először gondoltad.

Folyománya:

A megoldás általában otthon jut eszedbe, amikor semmi esélyed arra, hogy a feltevéseid ellenőrizd.

A PROBLÉMAMEGOLDÁS MÁSODIK TÖRVÉNYE

Aki a problémád meg tudná oldani:

1. egy másik probléma megoldásán dolgozik,
2. nem érti meg a kérdéset,
3. otthon felejtette az olvasószemüvegét,
4. épp most szül.

A SAJTÓTÁJÉKOZTATÓK TÖRVÉNYE

Az új rendszer bemutatóján épp az a funkció nem működik, amire a legbüszkébb vagy.

Folyománya:

Ha mégis működik, biztos lehetsz abban, hogy akiket leginkább le szeretnél nyugózni új rendszered lehetőségeivel, nem kapták meg a meghívót.

A FELHASZNÁLÓ TÖRVÉNYE

Sose olvass segédletet, csak összezavarna, inkább kérdezz!

Folyománya:

Ne is kérdezz! Próbálkozz!

Folyománya:

Lehetőleg az éles rendszerben.

A HIBAÜZENETEK TÖRVÉNYE

A felhasználók olyan hibaüzenetek küldésére képesek rábírní a rendszert, amelyek a hibaüzenet jegyzékben sem szerepelnek.

Folyománya:

Ha ismét elő akarjátok állítani a hibát, a rendszer tökéletesen működik.

Folyománya:

Egészen addig, amíg vissza nem megy a saját szobádba.

ELSŐ SZÁMÚ RENDSZERTÖRVÉNY

Afelől, hogy egy rendszernek nem merül fel újabb hibája, csak akkor lehetsz egészen nyugodt, ha már lecserélted.

Nyíri Gyöngyvér

OSZK HÍRADÓ

**Az Országos Széchényi Könyvtár lapja
XLIII. évfolyam – 2000. 11–12. szám**

Főszerkesztő: Batári Gyula

A szerkesztőbizottság tagjai: Berke Barnabásné, Monok István, Ottovay László, Poprády Géza,
Rády Ferenc, Rózsa Mária, Somkuti Gabriella, Somogyi Pálné

Technikai szerkesztő: Korpás István

A szerkesztőség címe: Budapest, Budavári Palota F. épület, Postacím: 1827 Budapest
Készítette az ETO-PRINT Nyomdaipari Kft., 500 példányban, 5,5 (A/5) ív terjedelemben
Felelős vezető: Balogh Mihály ügyvezető igazgató

ISSN 0324-2064